

קובץ הערות וביאורים

יוצא לאור ע"י
תלמידי ישיבת מתיבתא ד'קוראל ספרינגס, פלורידה
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושתים לבריאה

©

כל הזכויות שמורות

Published and copyrighted by

Mesivta of Coral Springs

פתח דבר

לכבוד יום הבהיר, יום עשתי עשר לחודש ניסן, חודש הגאולה, נשיא לבני אשר, אשר "הוא יתן מעדני מלך", יום הולדת הק"י, הבעל"ט, - הננו מוציאים לאור קובץ מיוחד שנכתב ע"י תלמידי ישיבתינו שי'.

הקובץ כולל בתוכו הערות וביאורים מהסוגיות שלמדו במשך השנה בנגלה ודא"ח, ויגעו התלמידים לברר וללבן כל דבר ולהוציא מתחת ידם ביאור זך ונקי ובתוך "חשק מיוחד להתלמידים"¹, ולפעלא טבא אמרינן יישר חילא. "ראשית חכמה יראת ה', שכל טוב לכל עושיהם"² הצטרפו לכל סוגיא הוראה בנוגע לפועל, ובסגנון רבינו "תורה מלשון הוראה".

ודבר בעתו הוא – בתור מתנה לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, וכמו שהדגיש כמה פעמים שתוכן מתנה הוא תלוי על דעת המקבל, ובנוגע לתמימים הרי "תפקידם ושליחותם היא ללמוד תורה, תורת הנגלה ותורת החסידות"³ – תקוותנו שזה יגרום נחת רוח רב לכ"ק אדמו"ר נשיא דורינו ועי"ז נתחזק כולנו באור וחום ההתקשרות ו"נלך בדרך הישרה אשר הורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו"⁴.

הוכנס פנימה גם ליקוט בענין "הדרת פנים זקן - צלם אלוקים" – גידול הזקן לאור ההלכה – ואי"ה יהי' לתועלת גדולה היא למבקשי ה' לברר הענין לאשורה.

¹ מכתב י"א אלול תשמ"ט

² ע"פ המנהג לומר קאפיטל תהילים המתאים למספר שנותיו – (אג"ק ח"י ס"ע נ"ג) – מתחילים ב"א ניסן שנה זו לומר מזמור זו בתהלים

³ אג"ק ח"ו ע' קל"א

⁴ אגה"ק סי' כ"ז

תודתינו נתונה לכל חברי המערכת, ובפרט להת' ישעיהו צירקינד, שעמלו ויגעו שעות רבות, ועשו לילות כימים, להוציא מתחת ידם דבר נאה ומתוקן, ושכר עמלם יעמוד לימינם להתברך בכל מילי דמיטב.

ואנו תפילה, ש"פדות שלח לעמו" (תהילים קי"א:ט⁵) שיהי' תומ"י ממש כהרף עין, הגאולה האמיתית והשלימה, ובעוד שנה זו ממש "נאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" בבית המקדש השלישי, "ונודה שם שיר חדש על גאולתינו ועל פדות נפשנו".

We are proud to present this collection of dissertations written by the talmidim of the Mesivta of Coral Springs. The boys independently researched and explored their chosen topics and pulled the ideas together in a cohesive essay. By writing their compositions, they have demonstrated a degree of mastery of the subjects they studied.

Each dissertation concludes with a practical lesson, a hora'ah. The Rebbe emphasized time and time again that all learning needs to come to expression in how we live our daily lives. As we print this collection in honor of the Rebbe's birthday, 11 Nissan, we hope that both the learning and lessons have a true impact on the lives of our talmidim.

---

⁵ ע"פ המנהג לומר קאפיטל תהילים המתאים למספר שנותיו – (אג"ק ח"י ס"ע נ"ג) – מתחילים ב"א ניסן שנה זו לומר מזמור זו בתהלים

Included in this collection is a part of a section of the **סוגיות** **בהלכה** - Topics in Halacha - curriculum created by the Mesivta. This section explores the basis and **חיוב** for not cutting or destroying one's beard. It also includes brief biographies of the **ראשונים** and **אחרונים** not mentioned in earlier **סוגיות**. We encourage you to set aside time over Pesach to learn this **סוגיא** with your son, as it is a very important topic.

Wishing you a **חג כשר ושמח**. May we spend this **פסח** together in **ירושלים** with Moshiach!

מתיבתא ד'קוראל ספרינגס
ימים הסמוכים ל"א ניסן
תשע"ב

מפתח

- 1 ..... סוגיית הדרת פנים זקן – צלם אלוקים
הרב חיים דוד יאנאווסקי
- 26 ..... יש ברירה או אין ברירה
הת' מנחם מענדל שמעון ברון
- 29 ..... עובר ירך אם
הת' זלמן זוסיא דענבורג
- 32 ..... ביאור בהחיוב דבור
הת' ישעיהו צירקינד
- 37 ..... תשע ציבורים
הת' אריה יחזקאל רובינס
- 42 ..... גדר הפטור בתביעת קרקעות
הת' דוד נטע אינגליס
- 47 ..... גדר הדין ד"כנגדו ישבע"
הת' יוסף יצחק בארטפילד
והת' בנימין יצחק רזיאל בייער
- 52 ..... כל יומא חיותא בסהדי
הת' מנחם מענדל ישראל דארפמאן
- 56 ..... גדר הפטור בכלים וקרקעות
הת' לוי יוסף מנחם הררי
- 59 ..... קם רבה ושחטיה רבי זירא
הת' יעקב שמואל הלוי סיימאן
- 65 ..... מנה לי בידך
הת' שלמה ישעיהו סלזר

- 68..... חידוש דרבי חייא
הת' שאול זלמן פניג'ל
- 72..... ההוא רעיא
הת' מאיר צימענד
- 77..... בענין לפני עור לא תתן מכשול
הת' יוסף יצחק ראטענשטרייך
- 81..... שנים אוחזין בטלית
הת' אברהם הלוי רוזנפלד

סוגיית הדרת פנים זקן – צלם אלוקים

הרב חיים דוד יאנאווסקי
ר"מ בישיבה

What is the reason why we let our beards grow? Is it because of קבלה or מנהג or is it actually הלכה?

Before being מעיין in the פוסקים it is necessary to be clear in the סוגיא and מאמרי חז"ל that touch on this פסוקים.

תורה שבכתב

ויקרא פרק יט פסוק כז
לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך:

אבן עזרא⁶
וטעם להזכיר לא תקפו פאת ראשכם כמעשה הגוים, להיות מובדלים מהם, ואחר ששער הראש והזקן לתפארת נברא אין ראוי להשחיתו.

⁶ ד' תתמ"ט (1089), A great חכם, his influence was felt widely both during his lifetime and after his פטירה. He was well versed in many different חכמות, he was a פרשן בתנ"ך, poet, מדקדק, philosopher, astronomer and physician. He was evidently in contact with רבינו תם as shown by certain תוספות in which he is mentioned [for example look in ד"ה דאקריבו (1164). ד' תתקל"ד נפטר in circa]. ראש השנה יג. ד"ה דאקריבו.

The אבן עזרא explains the פוסקים according to פשט. His style is totally different than רש"י; he is opposed to using מדרשים or any form of interpretation that is not explicitly derived from the words themselves. In other words, רש"י approaches the פסוק as one trying to understand how the תורה wants him to understand these words in its most פשוט form (and the תורה leaves hints and clues for one to realize its intentions), while the אבן עזרא explains the פסוק as the human mind would most likely translate and understand it.

ויקרא פרק כא פסוק ה
לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו
שרטת:

רש"י

ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנאמר בישראל (ויקרא יט כז) ולא תשחית,
יכול לקטו במלקט וברהיטני⁷ יהא חייב, לכך נאמר לא יגלחו, שאינו
חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה, וזהו תער:

דברים פרק כב פסוק ה
לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה'
אלקיד כל עשה אלה:

רש"י

לא יהיה כלי גבר על אשה. שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים,
שאינן זו אלא לשם ניאוף:
ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך ולישב בין הנשים. דבר אחר שלא ישיר
שער הערוה ושער של בית השחי:
כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה:

תרגום יונתן בן עוזיאל⁸
לא יהיה גולין⁹ דציצית ותפילין דהינן תקוני גבר¹⁰ על איתא¹¹,
ולא יספר גבר בי שיחיא וערייתיה ובי אנפוי¹² לאיתחמאה היך נשא¹³,
ארום מרחק קדם ה' אלקכון הוא, כל דעביד אלין:

⁷ According to רש"י in קידושין לה: a מלקט is a tool used to polish the sheath of a sword and a רהיטני is a tool used by shield makers. The רמב"ם (in פירוש המשניות), however, explains מלקט ורהיטני as two types of tweezers.

⁸ It is from the oldest פירושים on the חומש. חומש בן עוזיאל. רגום יונתן was from the greatest תרגום of the חומש in ארמית similar to רגום תרגום of the חומש in הלל הזקן of תלמידי אונקלוס, yet he interweaves various פירושי אגדה and הלכה into the translation. רגום יונתן has a number of different גירסאות and one is called ירושלמי printed in the standard גדולות גרסאות. From the גמרא in ג. you get a glimpse of the greatness of his פירוש.

⁹ their clothing

¹⁰ since these are the clothing of a man

¹¹ אשה

¹² a man shouldn't cut his hairs by his מקום הערוה or armpits or face i.e. beard

¹³ to look like a woman

תורה של בעל פה

משנה מסכת מכות פרק ג משנה ה [מכות דף כ.]
 הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו ... חייב
 ... ואינו חייב עד שיטלנו בתער ר' אלעזר אומר אפילו לקטו במלקט או
 ברהיטני חייב:

תוספתא מסכת מכות פרק ג הלכה ז
 ... ואינו חייב עד שיטלנו בתער נטלו במספריים וברהיטני פטור רבן
 שמעון בן גמליאל אומר משום ר' אלעזר ליקטו במלקטות הרי זה חייב:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א¹⁴
 אמר רבי יוחנן: אנא אשתיירי משפירי ירושלים. האי מאן דבעי מחזי
 שופריה דרבי יוחנן, נייתי כסא דכספא מבי סלקי, ונמלייה¹⁵ פרצידיא
 דרומנא סומקא¹⁶, ונהדר ליה כלילא דוורדא סומקא לפומיה ונותביה¹⁷ בין
 שמשא לטולא¹⁸, ההוא זהרורי - מעין שופריה דרבי יוחנן.¹⁹

אשתיירי. נותרתי²⁰.
 שופרי. זיהרורי²¹ תוארו וקירון פניו.
 מבי סילקי. כשיוצא מבית האומן, שהוא צהוב ממראה להב האש.
 בי סילקי. בעלותו מן האש.
 פרצידי. גרעינין.
 ונהדר ליה כלילא. יסובבנהו שפה לפיו סביב של ורד אדום.

¹⁴ The גמרא has been broken up in to sections for ease of learning (the untitled indented paragraphs are the ר'ש"י. This is the case by all quotes from גמרא throughout).

¹⁵ fill it up

¹⁶ a red רימון

¹⁷ and place it

¹⁸ בין שמש לצל

¹⁹ The גמרא is describing יוחנן ר' 's beauty.

²⁰ from the remaining

²¹ shine

איני? והאמר מר: שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי אבהו, שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו, שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון. ואילו רבי יוחנן לא קא חשיב ליה?! - שאני רבי יוחנן, דהדרת פנים לא הויא ליה.

זיהרורי. דנפקי מיניה על פני הארץ.

מעין. ולא הכל²².

הדרת פנים. זקן²³.

תלמוד בבלי מסכת נזיר דף נח: - נט.²⁴ אמר רב: מיקל²⁵ אדם כל גופו²⁶ בתער. מיתבי: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה לוקה? הא בתער, הא במספרים. והא רב נמי בתער קאמר?!? כעין תער. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המעביר בית השחי²⁷ ובית הערוה - לוקה. מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! מאי לוקה נמי דקאמר? מדרבנן.

אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער. ואין בו משום לא ילבש גבר שמלת אשה.

המעביר שער שבבית השחי. תחת אצילי ידיו.

כעין תער. שגזז במספרים בסמוך לבשר כעין תער²⁸.

מיתבי העברת שער. של כל גופו כגון שבבית השחי ושבבית הערוה אינה מדברי תורה ואת אמרת דלוקה. מאי לוקה. דאמרי? מכות מרדות מדרבנן.

²² Not totally, just similar.

²³ ראה שבת קנב.

²⁴ The גמרא has been broken up in to sections for ease of learning. However since the תשובה of צמח צדק is based primarily on this גמרא it is recommended to learn it properly from the actual גמרא.

²⁵ remove (lit. alleviate, lighten)

²⁶ The כל גופו (quoted on pg. 10) proves from many מקומות מראה that does not include the head, thus excluding the זקן (even though רב's statement can possibly include the זקן since in the מסקנה the גמרא says רב is only talking about מספרים, which the תורה does not explicitly אסר [עיין בשטמ"ק]).

²⁷ armpit

²⁸ Even though it's close to the skin scissors do not cut as close to the skin as a razor.

תוספות ד"ה א"ר יוחנן

...והוה מצי לסיועיה מברייתא דלעיל²⁹ אלא ניחא ליה לשנויי מאי לוקה דרבנן דלא ליפלוגו ברייתות אהדדי. ר' יוחנן אף במספרים אוסר ומשמע דרבי יוחנן פליג אדרב.

איכא דאמרי, אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה - לוקה משום (דברים כב) לא ילבש גבר שמלת אשה. מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים? הוא דאמר כי האי תנא, דתניא: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה עובר משום, לא ילבש גבר שמלת אשה.

איכא דאמרי. דבהדיא מפרש רבי חייא משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ואשה דרכה בכך שהוא ניוול לה כשיש לה שער.

ותנא קמא, האי לא ילבש גבר מאי דריש ביה? מיבעי ליה לכדתניא: (דברים כב) לא יהיה כלי גבר על אשה - מאי תלמוד לומר, אם שלא ילבש איש שמלת אשה ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר תועבה היא, ואין כאן תועבה! אלא, שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים.

ותנא קמא. דסבר דאינה אלא מדברי סופרים מאי דריש בהאי לא ילבש.

אם ללמד שלא ילבש. כלומר ואם אמר לך הכתוב שלא ילבש האיש שמלת אשה לכך לא קראו הכתוב תועבה היא אלא למה הוא בא שלא ילבש האיש שמלת האשה וילך וישב בין הנשים שיש לחוש משום ייחוד.

²⁹ ראי' as a אפשלאג רב that was quoted to ברייתא that is wondering why not use the תוס' That way the גמרא would not be able to have a קשיא on him since he has ר' יוחנן a ברייתא to support him (רב was forced to learn that the ברייתא was referring to a תער, however according to ר' יוחנן the ברייתא can be read simply that any form of cutting is אסור).

רבי אליעזר בן יעקב אומר: מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה?
ת"ל: לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה - שלא יתקן
איש בתיקוני אשה. אמר רב נחמן: בנזיר מותר. ולית הילכתא כוותיה.

בכלי זיין למלחמה. כדמתרגמינן לא יהא תיקון זיין דגבר.
תלמוד לומר לא יהיה כלי גבר על אשה. וזה שמצינו ביגל אשת חבר
הקיני שלא הרגתו לסיסרא בכלי זיין אלא כמו שנאמר ידה ליתד
תשלחנה (שופטים ה).

שלא יתקן איש בתיקוני אשה. דהכי מתרגמינן ליה שלא יכחול ושלא
יפרכס בבגדי צבעונים של אשה.

אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא: חזינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה! אמר
להון: מחמת זקנה נשרו.³⁰ ההוא דאיתחייב נגידא³¹ קמיה דרבי אמי,
איגלאי בית השחי חזייה דלא מגלח, אמר להון רבי אמי: שיבקוה, דין מן
חבריא הוא.³² בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לגלח? אמר ליה: אסור.
אמר ליה: והא קא גדל!³³ א"ל: בר פחתי, זמן יש לו, כל זמן שהוא גדל
נושר. בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לחוך?³⁴ אמר ליה: אסור. בבגדו,
מהו? א"ל: מותר...

מהו לגלח. במספרים בית השחי.
והא קא גדל. וקא מצער ליה לאינש.
בר פחתי. בנו של תלמיד חכם.
חזינא ליה לר' יוחנן דלית ליה. שיער בבית השחי.
איגלאי בית השחי. כי הוּו משלחי בהפשט מאניה לנגדיה.³⁵
דין מן חבריא הוא. דידע דאסור להעביר בית השחי.
גבול יש לו. לאותו שער כיון שגדל יותר ממה שאדם יכול לסובלו נושר
מאליו.
מהו לחוך. בבית השחי בידו כדי להעביר את השיער.
מהו לחוך בבגדו. כנגד בית השחי כדי שיהא נושר על ידי חיכוך.
א"ל מותר. הואיל ואינו נוגע בשער אלא בבגדו.

³⁰ they fell out

³¹ מלקות

³² let him be he is from the חכמים

³³ It will keep growing, and become uncomfortable!

³⁴ to rub the area until the hair falls off

³⁵ when they were taking off his garments to whip him

ספרי הלכה ופוסקים

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק יב הלכה ז
דרך כהני עובדי כוכבים היה להשחית זקנם, לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן, וחמש פאות יש בו לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן משמאל ושבולת הזקן, ולוקה על כל פאה ופאה ואם נטלן כולן כאחת לוקה חמש, ואינו חייב עד שיגלחנו בתער שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך גילוח שיש בו השחיתה, לפיכך אם גלח זקנו במספריים פטור,³⁶ ואין המתגלח לוקה עד שיסייע, ואשה מותרת להשחית זקנה אם יש לה שיער בזקן, ואם השחיתה זקן האיש פטורה.

מגדל עוז³⁷

הלכה זו עיקרה פ' שני נזירים ומ"מ יש מחמירין בדבר וחולקין בכמה ענינים אבל כתבו רבותינו נ"ע משעמדנו על דעתנו לא העברנו ברזל על בשרנו אפילו מספרים כלל וכלל לא בראש ולא בגוף מן השפה ולחוץ:

כסף משנה³⁸

ומ"מ איכא למידק במה שכתב אם גלח זקנו במספריים פטור דמשמע איסורא איכא דמותר מבעי ליה דומיא דהקפת הראש. ונראה לומר דסירכא דלישנא דמתניתין נקט ולא דוקא, דלכתחלה נמי שרי:³⁹

³⁶ In רמב"ם the שיער כל גופו regarding הלכה ט and in פיאות הראש regarding הלכה ו uses the לשון מותר ע"ש.

³⁷ (1287) ה' מ"ח was born in Spain circa ר' שם טוב בן אברהם אבן גאון תלמיד of the רשב"א in Barcelona, where he also studied קבלה. He was מחבר a number of ספרים on קבלה, but is best known for his פירוש מגדל עוז, a primary on the רמב"ם. The main objective of the מגדל עוז is to bring the מקור to the רמב"ם's הלכות and to answer מקורות for the רמב"ם and misunderstood the השגת הראב"ד. The השגת הראב"ד is that the מגדל עוז brings mistaken מקורות for the רמב"ם and misunderstood the השגת הראב"ד.

³⁸ Written by יוסף קארו ר'.

³⁹ Look in הערה 36, and in the חינוך quoted below. To get a better understanding of בית יוסף look in his כסף משנה on pg. 9.

ספר החינוך⁴⁰ מצוה רנב
 ...וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה [עכ"ם פי"ב ה"ז] ואם גלח במספריים
 פטור. נראה מדבריו דדוקא פטור הוא אבל אסור לעשות כן. ואפשר
 שיהיה הענין במגלח במספריים כעין תער, וכמו שנראה הענין כן במסכת
 נזיר, שאמרו שם [נ"ה ע"ב]...

שר"ת הרמב"ם סימן רמד
 ...ומותר לו לגלח הפאות כולן⁴¹ במספרים וכך עושים אנחנו תמיד,
 רצה לומר, נגלח פאתי הראש במספרים, לפי שלא נאסר אלא השחתה
 של תער ולא צווינו לגדל הצדעים, כמו שחושב ההמון, אלא הנזיר הוא
 אשר צווה לגדל השער, ולכן אם גלח, ביטל מצות עשה ועבר על מצות
 לא תעשה ואין הדבר בפאות כך, אלא הוא מצות לא תעשה לבד, ולפיכך
 אינו חייב לגדלן, אלא אסורה עליו ההשחתה לבד.

שר"ת מן השמים סימן לו⁴²
 ועוד שאלתי על המשחיתים זקנם במספרים אם אסור או אם מותר
 כי יש מהחכמים אומרים שלא אסרה תורה כי אם בתער.

והשיבו: לא תשחית אמרה תורה, בכל דבר שיש בו השחתה, ואל
 המשחיתים תאמר איה מלככם וציר מעוזכם, אשר במצוה הקלה לקיים
 אותה שכחתם.

⁴⁰ The *Sefer haChinuch* explains the מצות תרי"ג מצות, based on the הרמב"ם. However, it is arranged according to פרשיות. Each מצוה is broken up into four parts: (1) the מצוה and its mitzvah and its מקור; (2) טעם המצוה; (3) basic הלכות pertaining to the מצוה; (4) זמן המצוה and the מצוה in חיוב. It was composed in the thirteenth century by a תלמיד of רמב"ן, who refers to himself in his הקדמה as "איש יהודי מבית ר' אהרן הלוי of Barcelona". Hence, the first publishers attributed it to לוי ברצלוני (רא"ה). The ריטב"א learned under the רמב"ן and was the teacher of the ריטב"א. However, since in some instances the חינוך is סותר what the ריטב"א writes elsewhere some attribute it to ר' פנחס הלוי, the older brother and teacher of the ריטב"א. Nevertheless, the ש"ך, פרי מגדים, אדה"ז, צ"צ and many others maintain that it is indeed authored by the ריטב"א.

⁴¹ The word כולן seems to imply even הזקן. The רבי wrote a תשובה disproving this implication quoted in ספר הדרת פנים זקן pg. סח (הערה 82)

⁴² from Marvege, France, lived in the twelfth-thirteenth centuries. He was one of the תוספות. בעלי תוספות. He was a מקובל and used to ask שאלות חלום from a range of topics that were left in doubt by the גדולי ישראל of his time. The תשובות that he would receive מלמעלה was made into a ספר called השמים מן השמים.

תרומת הדשן⁴³ סימן רצה

שאלה: האם יש נידנוד איסור לגלח פאת הזקן במספרים או לאו?

תשובה: יראה דיש מקום להחמיר⁴⁴ אלא שאין העולם נזהרין בדבר...
נראה דנכון ליזהר שלא יספר פאת הזקן במספרים שהוא חדוד⁴⁵ מאד...
הנראה לעניות דעתי כתבתי.

בית יוסף⁴⁷ יורה דעה סימן קפא

ומשמע ודאי, ד"אינו חייב" דקתני⁴⁸ לאו דוקא, דלכתחלה נמי מותר
לגלח הזקן במספרים ואפילו כעין תער שהרי ממשנה זו למד הרמב"ם
(הלכות עכו"ם פ"ב ה"ו) להתיר להקיף פאת הראש במספרים כמו שנתבאר
(לז. ד"ה וכתב הרמב"ם) דקא סבר דמתניתין בין אפאת זקן בין אפאת ראש
קאי. ואע"פ שהתוספות (שבועות ב: ד"ה חייב) והרא"ש (מכות פ"ג ס' ב - ג)
חולקים עליו וסוברים דלא קאי לפאות הראש⁴⁹, מכל מקום לפאות הזקן

⁴³ was born in Regensburg, Germany in 1390, and served as ר' ישראל איסרלין of Vienna-Neustadt, Austria. His תשובות served as an important מקור for ספר תרומת הדשן was the first of its kind, it is written in a format yet the שאלות were written by himself not from among מנהגים and הלכות. His אשכנזים throughout history followed this style like the אריה and שואלים others. He was נפטר in 1460.

⁴⁴ The בית יוסף in his בדק הבית quotes this הדשן using the word אסור.

⁴⁵ sharp

⁴⁶ If the scissors are very sharp the bottom blade will be similar to a תער.

⁴⁷ ר' יוסף קארו written by פירוש on the טור. Additions that he made post printing are under the title הבית בדק.

⁴⁸ The בית יוסף is commenting that the לשון of the טור and the משנה עד: ואינו חייב עדין לכתחלה the beard shouldn't be cut with anything, and only בדיעבד using מספרים would be מותר (even though the חייב ואינו usually does imply only בדיעבד). Rather, even לכתחילה it would be מותר to use מספרים, as he continues to explain.

⁴⁹ hold that פאות הראש will only be מותר if they were cut שלא במספרים. The בית יוסף is now proving that according to הרא"ש and תוס' that ברייתא the חייב of אסור must be referring just to the חייב of אסור, since the השחתת פאות הראש is also with תער. Based on this line of reasoning, פאות הזקן would be more חמור than פאות הראש.

(בית יוסף) holds that פאות הראש והזקן have the same דין (according to the רמב"ם) that מותר מספרים. Therefore לכ"ע it would be מותר to use מספרים for a זקן (The צ"צ deals with this, ראי', it is quoted on pg. 15).

דקאי לכולי עלמא⁵⁰ שרי ודאי לכתחלה במספרים ואפילו כעין תער דאי לאו כעין תער, מודים התוספות והרא"ש דשרי אף בראש ואם כן מאי רבותיה דזקן, אלא ודאי אפילו בכעין תער שרי במספרים.

שר"ת חכם צבי⁵¹ (תוספות חדשים⁵²) סימן כו כתב הרמב"ם (פרק בתרא מהל' חקות העכו"ם דין ו) דפאות הראש מותר ללקוט הפאה במספרים ובפאות הזקן שאחריו כ' לפיכך אם גלח זקנו במספרים פטור דמשמע אבל אסור וכבר העיר עליו בכסף משנה וסובר דלאו דוקא. והוא דוחק ברבינו משה דדייק וגריס, והנראה בעיני דס"ל להרמב"ם דמתורת השחתת פאות לית לן במספרים כיון שאינו משחית, אבל מתורת תכשיט וקישוט נשים יש לאוסרו. ומתני' נמי דייקא דלא קתני אלא אינו חייב ולא מותר והיינו מטעם קישוט ובפאות הראש לא שייך דאדרבא גידולם ושערם נוי להם.

שר"ת צמח צדק חלק י"ד סימן צ"ג⁵³

שיטת רב בשער הגוף (ובית השחי ובית הערוה בכלל)

אמר רב: מיקל אדם כל גופו בתער. מיתבי: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה לוקה? הא בתער, הא במספרים. והא רב נמי בתער קאמר?! כעין תער.

...כתב בשטה מקובצת "דאף במלקט ורהיטני אסור דבמספרים דוקא נקט תלמודא". לפי זה עולה הפסק דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה בתער היה לוקה מדאורייתא משום לא ילבש גבר. ואעפ"כ מותר להעביר שם השער במספרים אף כעין תער. ומיהו במלקט ורהיטני אסור.

⁵⁰ פאות הזקן will all agree that the ברייתא is at least referring to תוס' רא"ש ורמב"ם

⁵¹ ת"י known as the חכם צבי was born in Moravia in מנהגי רב in various Sephardic communities, and he adopted many ספרד. He was רב in Germany, Amsterdam, London, and Poland. His שו"ת reflect his wanderings and the many stormy affairs during his lifetime, including his staunch opposition to צבי שבתאי (יעב"ץ). שבתאי צבי was his son. He was נפטר in Lemberg, Poland, in תל"ח (1718).

⁵² חכם צבי that didn't make it in the original הדפסה of the תשובות

⁵³ The original תשובה is over 7 דפים (כא אותיות) long. One must learn the entire תשובה for a proper understanding of הצ"צ. Here we only quote the יסודות of the שיטה broken up in sections, titled, with quotes from the גמרא to give the reader a clearer understanding.

בהלשון כל גופו אין נכלל שער הראש והזקן... ולהעיר שבכלל גופו אינו כלל הראש והזקן כיון דאיכא בהו לאו מיוחד בפני עצמו משא"כ בשער כל גופו. וגם בלאו הכי בפי' גופו אין הראש בכלל... והיינו דרב מיירי רק בגופו ולא בראש וזקן.^{54 55}

שיטת ר' יוחנן שאסור בהעברת שער בית השחי ובית הערוה במספרים אף שלא כעין תער

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה - לוקה. מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! מאי לוקה נמי דקאמר? מדרבנן. תוס: ר' יוחנן אף במספרים אוסר ומשמע דרבי יוחנן פליג אדרב.

...וצריך להבין אם רק במספרים כעין תער אוסר ר' יוחנן או אף במספרים שלא כעין תער אוסר. ולכאורה מלשון התוס' שכתבו ר' יוחנן אף במספרים אוסר ולא פירשו דוקא כעין תער משמע דר' יוחנן אוסר בכל ענין.⁵⁶...וכן מוכרח יותר ממה שמתרץ⁵⁷ גבול יש לו. ופירש"י כיון שגדל יותר ממה שאדם יכול לסובלו נושר מאליו. והרי זהו ודאי כשגדל הרבה. וא"כ למה הוצרך לזה הלא עדיפא הוה ליה לתרץ, דיטלנו במספרים שלא כעין תער, דזה יוכל לעשות אף כשאינו גדל כל כך ואם כן אין כאן שום נדנוד צער...ומדלא משני הכי שמע מינא דבאמת במספרים בכל ענין אסור.

וכן ההלכה ששער בית השחי ובית הערוה אסור אף במספרים שלא כעין תער ... שוב מצאתי בכנסת הגדולה (י"ד סי' קפ"ב) שהביא כן מתשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ו דאוסר בבית השחי ובבית הערוה במספרים שלא כעין תער ודלא כהב"י. וז"ל הרשב"א בתשו' הנ"ל "שאלתם עוד בלחוך הוא דאסור בבית השחי ובית הערוה אלא רב משום דאוסר להקל כלל בבית השחי ובבית הערוה קמ"ל דבשאר אברים מותר ואפילו במספרים כעין תער אבל שחי וערוה כלל כלל לא...אלא ודאי פשיטא דבכל ענין אסור"...

⁵⁴ The **צ"צ** (in א) brings a series of ראיות to prove this point.

⁵⁵ Therefore the היתר that רב gave, that one may use מספרים כעין תער for כל גופו does not necessarily apply to שער הזקן. With this point clarified the **צ"צ** will later prove that אסור is more חמור and even using מספרים would be אסור.

⁵⁶ The **צ"צ** (in ב) brings a series of ראיות to prove this point. Here only one is being mentioned.

⁵⁷ In the גמרא quoted on pg. 6.

קיצור. לכאורה נראה לפסוק דהעברת שער בשחי וערוה אסור מד"ת. ומ"מ יש חולקין, וס"ל דאסור רק מד"ס. ולענין במספרים נראה ג"כ דאסור אף שלא כעין תער כמ"ש בתשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ו וראיותיו מוכרחות:

גילוח הזקן במספרים כעין תער ושלא כעין תער

...ועתה נבוא לדין גילוח הזקן אם שרי במספרים כעין תער או שלא כעין תער או דאסור לגמרי מד"ס. הנה לכאורה מהא דרב דמשמע דס"ל דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה בתער לוקה מדאורייתא משום לא ילבש גבר. ואעפ"כ מותר להעביר שם השיער במספרים אף כעין תער. מיהו במלקט ורהיטני אסור. א"כ לכאורה יש לדקדק מכאן לענין פיאות הזקן דג"כ אינו חייב אלא בתער שאעפ"כ מותר ללקט במספרים אף כעין תער דמאי שנא. מיהו במלקט ורהיטני ודאי אסור מדרבנן...

אך קשה דא"כ הוה ליה לרב להשמיענו רבותא יתירה⁵⁸ דמיקל אדם גם פיאות הזקן במספרים כעין תער וכן שאר גופו,⁵⁹ דהוי רבותא יתירה שאע"ג דבהדיא נאמר לא תעשה בתורה על זה ולא תשחית כו' אפילו הכי שרי וכל שכן בשער גופו דלא נתבאר זה בפירוש בתורה שיהי' לאו בזה, וגם איכא תנאי דס"ל שאין זה רק מד"ס לבד.⁶⁰ ומדלא השמיענו זה רב רק בכל גופו ולא בפיאות הזקן משמע דזקן אסור במספרים כעין תער עכ"פ. ותיבתא (ד)להבית יוסף סי' קפ"א בסופו דמתיר אפי' כעין תער⁶¹.

אלא ודאי דבפיאות הזקן לא קילי מבית השחי ובית הערוה וחמירי מיניה. וכן מבואר בספר החינוך⁶²...הרי זה הפך מדברי הבית יוסף שמפרש דמ"ש הרמב"ם פטור הוא לאו דוקא אלא דמותר...

והרב"י לא ראה דברי החינוך בזה מדלא הביאו. וגם ממ"ש החינוך וכמו שנראה הענין כן במסכת נזיר" מבואר דס"ל ג"כ שאין להקל

⁵⁸ a bigger חידוש

⁵⁹ only mentions the שער גופו היתר רב. The צ"צ is asking that רב should have mentioned his היתר regarding הזקן והראש שער since it would have been a greater חידוש.

⁶⁰ The ת"ק quoted on the top of pg. 5

⁶¹ Mentioned on pg. 9.

⁶² Quoted on pg. 8.

בפיאות הזקן יותר מבבית השחי עכ"פ, דאם לא כן אנה⁶³ נזכר במסכת נזיר שאסור לגלח פיאות הראש במספרים כעין תער.⁶⁴ אלא ודאי יליף ק"ו משיער בית השחי (אלא דס"ל כהב"י דבשיער בית השחי ג"כ לא אסור רק במספרים כעין תער). על כל פנים למדנו מדבריו דאין להקל בפיאות הזקן יותר מבבית השחי ולא כהבית יוסף.

וכ"ש שיש להוכיח מאיכא דאמרי לר' יוחנן דס"ל בשחי וערוה דלוקה בתער מדאורייתא ומדרבנן אסור גם במספרים כנ"ל. א"כ ודאי דכמו כן בפיאות הזקן אסור ג"כ במספרים אע"ג דאינו חייב מדאורייתא אלא בתער. הרי הכא גבי שער בית השחי ובית הערוה ג"כ אינו חייב מדאורייתא אלא בתער כנ"ל. ואעפ"כ מד"ס אסור גם במספרים א"כ כש"כ וק"ו בפיאות הזקן... דודאי אסור כמ"כ במספרים מד"ס ויש לומר דלוקה ע"ז מדרבנן.

וא"כ לפי מה שנתבאר לעיל דהרשב"א אוסר בשחי וערוה גם במספרים שלא כעין תער א"כ כש"כ שכן ראוי שיהי' הדין גם בפיאות הזקן.⁶⁵

בגילוח הזקן יש איסור דלא תלבש

ועוד נראה דבפיאות הזקן מלבד הלאוין שבהם מצד עצמן שייך ג"כ אותו איסור עצמו דלא ילבש גבר כו' שהרי ארז"ל פ"י דשבת (דצ"ד ע"ב) ובמכות (ד"כ ע"ב) במלקט שערות לבנות מתוך שחורות שאסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה.

וכתב הרמב"ם (פ"ב מה' עכומ"ז ה"י) המלקט שערות לבנות מתוך שחורות מראשו או מזקנו משילקט שיערה אחת לוקה מפני שעדה עדי אשה, וכן אם צבע שיערו שחור משיצבע שער לבנה אחת לוקה עכ"ל... ופשוט דכל שכן מגלח שער זקנו במספרים כעין תער הוי יפוי כמו צובע ועדיף מיניה. דטעמא דצובע שחור ומלקט לבנות שיע"ז נראה בחור והוי נוי לגבי תיקוני אשה וכל שכן במגלח השער לגמרי.

⁶³ where

⁶⁴ The שער הגוף נזיר in גמרא.

⁶⁵ אוה"ת נ"ך ח"ב and in דרך מצותיך ח"ב דף רצה ע' printed in ב דרוש תער השכירה אות ו in ו גילוח שער בניזר חמור יותר מגילוח הזקן בכל אדם שאינו אסור writes: "צ"צ the ע' תשז deals with this אגרות קודש חלק א אגרת ג in רבי. The "מדאורייתא רק בתער משא"כ בניזר סתירה.

אם כן פשוט דבהעברת שער הזקן שייך אותו איסור דבית השחי ובית הערוה. אלא דכאן אין להזכיר איסור זה כיון שיש איסור גדול יותר היינו הלאו ולא תשחית כו'. ויש בו חמשה לאוין לכן היכא דליכא הלאו כמו במלקט לבנות מתוך שחורות או בצובע זקנו מבואר בהדיא דשייך הלאו דלא ילבש גבר...

ואם כן לפי זה בהעברת שער זקנו במספרים כעין תער דאינו חייב מדאורייתא משום לאו דפיאות הזקן יש לחייבו משום לא ילבש גבר מדאורייתא ממש. דמאי שנא מצובע זקנו שהוא כדי להראות בחור דהיה לוקה מדאורייתא וכל שכן כשמגלחו לגמרי כעין תער על כל פנים.

ואף שלא כעין תער יש לומר דהוי כמו צובע זקנו דמכל מקום על ידי זה ודאי נראה בחור. א"כ כיון ר' יוחנן ור' חייא אסרו בבית השחי ובית הערוה במספרים, כ"ש וק"ו בפיאות הזקן אף אם היינו אומרים דמצד לאו דפיאות הזקן הוא מותר גמור,⁶⁶ ראוי ויחוייב שיאסרו משום לא ילבש גבר...

דיון בדברי הבית יוסף⁶⁷

ובזה יתיישב קושיית הב"י שהכריח דמ"ש הרמב"ם גבי פיאות הזקן דאם גלח במספרים פטור דמשמע דאיסורא איכא דמותר מבעיא ליה דומיא דהקפת פיאות הראש ועל זה כתב הב"י דסירכא דלישניה דמתניתין נקיט ולא דוקא דלכתחלה נמי שרי. ודבריו אין נכונים כלל במחילת כבוד תורתו מאחר דהרמב"ם דקדק לעיל מיניה לכתוב ומותר בהלכה ו' וכן אח"כ בהלכה ט'. ובאמצע בהלכה ז' גבי פיאות הזקן לא כתב שמותר כ"א דאם גלח במספרים פטור. מורה באצבע דאיסורא איכא לגלח גם במספרים.

ודבריו של הרמב"ם לקוחים מהתוספתא דמכות (פ"ג) ואינו חייב עד שיטלנו בתער נטלו ברהיטני או במספרים פטור משמע בהדיא רק פטור ממלקות דכל הפרק קאי על ואלו הן הלוקין אבל פשיטא דאינו מותר חס שלום...⁶⁸

⁶⁶ כהבית יוסף

⁶⁷ Mentioned on pg. 9.

⁶⁸ The ז"ל continues to prove this further וז"ל:

ועוד דהא התוספתא הוה מספרים לרהיטני. והנה אפילו לרב דמתיר בבית השחי מספרים כעין

ויוכל להיות שאסור מדאורייתא. וכמו שמצינו בפטורי דשבת בפטור אבל אסור שיש מהן דאסורים מדאורייתא כמו בכותב אות אחת (וע' בש"ע אאזמו"ר ז"ל ה' שבת סי' ש"מ ס"ה).

דחיית הראי' של הבית יוסף

ואמנם הקושיא שהקשה הבית יוסף, "מאי שנא מפיאות הראש", לכאורה קושיא אלימתא הוא דהא אדרבה יש מחמירים יותר בפיאות הראש מדאורייתא דאפילו במספרים כעין תער חייב א"כ מדוע יהיה קיל להרמב"ם שם בפיאות הראש יותר מפיאות הזקן לענין מספרים...?⁶⁹

התירוץ: יש טוב טעם למה שאסר לגלח פיאות הזקן במספרים, והיינו משום דהרמב"ם ראה שבבית השחי ובית הערוה אסור אף במספרים וכמו שפסק כן בהלכה ט', לא נראה לו בשום סברא ואופן שיהי' גילוח פיאות הזקן קיל משער בית השחי, והיינו משום דמלבד החמשה לאוין שבגילוח הפיאות מצד עצמן ס"ל בפשיטות שיש בזה ג"כ משום לא ילבש גבר שמלת אשה.

דהא מבואר בגמ' דמה שעושה תחבולה שיהי' נראה כבחור ולא זקן זהו מנוי אשה ועובר בזה על לא ילבש גבר דהיינו טעמא דמלקט לבנות מתוך שחורות (כנ"ל בפרש"י דשבת (דף צ"ד ע"ב) שלא יהיה נראה כזקן ודרך הנשים הוא להקפיד על כך ולהתנאות וכן במכות (ד"כ ע"ב)) א"כ כמ"כ וכש"כ במגלח כל זקנו שעל ידי זה נראה בחור, הרי זה ממש נוי הנ"ל דמלקט לבנות, ועדיף מיניה דמעביר הזקן שע"ז יצא למראית העין מכלל זקן לכלל בחור.

ואף דמלקט לבנות ישנו באשה וגילוח הזקן ליכא באשה,⁷⁰ עם כל זאת, הרי גילוח הזקן זהו כמלקט לבנות מתוך שחורות באיש וגדול ועדיף ושייך יותר לנוי שיראה בחור וא"כ היינו הך ממש...משא"כ בפיאות הראש ליכא למימר כן שע"י גילוח זה נראה בחור ולא זקן שהרי פיאות הראש יש לבחור כמו לזקן א"כ אף אם לא יגלחם יראה בחור...ע"כ בגילוח פיאות הזקן כיון שיש בגילוח זה ענין תיקוני אשה א"א להקל בו

תער עכ"ז כתב בשט"מ דדוקא מספרים אבל במלקט ורהיטני לא כמשנתבאר לעיל. וא"כ למדנו דאפילו דהיכא דשרי מספרים כעין תער. עכ"ז רהיטני לא שרי...וא"כ ע"כ מ"ש בתוספתא נטלו ברהיטני או במספרים פטור עכצ"ל דפטור אבל אסור הוא ולא פטור ומותר. והרי התוספתא הוה מספרים לרהיטני עכצ"ל דגם במספרים אסור ולכן דקדק הרמב"ם לכתוב פטור ולא מותר ח"ו. וכמו שהבין ג"כ הרא"ה בס' החינוך מדבריו כנ"ל.

⁶⁹ This question is explained clearly in הערה 49.

⁷⁰ The question is asking, how can there be an איסור of תלבש if an אשה has no beard?

יותר מבשער בית השחי. משא"כ בפיאות הראש לא שייך זה כלל כנ"ל ואינו מתיקוני אשה.

ועוד טעם אחר דהא אשה אין לה זקן ויש לה פיאות הראש כידוע...אלא שהאשה משכבת אותן הפיאות ומכסה אותן ע"י השבכה והקישורים שלא יפריחו ויצאו לחוץ דשער באשה ערוה אבל יש לה אותן הפיאות. ובביתה עם בעלה מותרת לילך באופן שיראו השערות חוץ לצמתה. רק בחוץ אסורה...וא"כ בביתה לפעמים נראים שער צדעיה והוא נחשב מנוי האשה. א"כ במה שהאיש מגלח פיאותיו במספרים אין בזה נוי אשה כלל דהא אדרבה נוי אשה הוא להפך שיראה פיאות הראש שלה שהשיער נוי לאשה וכדאיתא בגמ' פ"ד דנזיר (דכ"ה) שיכול לומר אי אפשי באשה מגלחת יעו"ש אלא דאסורה בגילוי שער משום שער באשה ערוה. אבל אי אפשר להכחיש דנוי הוא לה.

א"כ האיש המגלח פיאות הראש אין זה מנוי האשה כלל דהא הנוי באשה במקום זה הוא להפך. וא"כ במה שמגלח פיאות הראש אינו לובש שמלת אשה כלל. אבל גילוח פיאות הזקן זהו נוי אשה ממש. דלבד שע"ז נראה בחור עוד זאת שמתדמה לנוי האשה ממש שהאשה אין לה שער הזקן כלל כ"א האיש יש לו זקן ובזה ניכר הבדל בין איש ובין אשה. וזהו מנוי האשה מה שאין לה זקן שע"ז נראית תמיד בחורה אף אם היא זקינה ארבעים שנה ואילו היה לה זקן אזי כשהיתה שלשים או ארבעים שנה היה נראה זקנתה א"כ מנוי האשה הוא מה שאין לה שער הזקן כלל. ולכן כשהאיש מגלח הזקן מתנאה בנוי אשה ממש. שהרי ע"ז נדמה בפרט זה לאשה שאין לה זקן ע"כ לובש שמלת אשה ממש.

אפי' לת"ק⁷¹ אפשר שאסור מן התורה לגלח הזקן מלא תלבש ולכן אפשר לומר דאף לת"ק דר"א בן יעקב דס"ל דהעברת שער בית השחי אינו אלא מד"ס ואין בזה לא ילבש גבר מדאורייתא ופי' הסמ"ג (לאוין סי' ס') דמפרש המקרא כפשוטו שלא ילבש איש מלבושים המיוחדים לנשים כגון צעיף וכיוצא בו לשבת בין הנשים לניאוף...

וא"כ לפי זה גילוח הזקן הוא ממלבושי האשה ממש ודומה להלבשת הצעיף. כיון שהאשה אין לה זקן וכשיהי' לו זקן גלוי לכל שהוא איש ולא אשה. וכשמגלח זקנו יוכל שיחשבו שהוא אשה אם ילבש ג"כ מלבושי

⁷¹ Mentioned on pg. 5

האשה נמצא גילוח הזקן זהו לא גרע מלובש א' ממלבושי אשה ממש כמו הצעיף דלוקה על זה אף לת"ק דראב"י.

אלא שמשמעות המפרשים דלת"ק דראב"י אין חיוב לאו ממש בלובש מלבושי נשים עד שילבש וילך וישב בין הנשים. אבל בלבישה לבד כל זמן שלא ישב בין הנשים אין עובר על לא תעשה ממש. ודייקו לה מדכתיב כי תועבת ה' כל עושה אלה ותועבה זהו כשישב בין הנשים...

א"כ גילוח הזקן שדומה במקום הזקן לאשה לא קיל מהלבשת הצעיף וחמור מיניה שעושה מעשה כן בגופו ולא בלבושו לבד...⁷²

ש"ת צפנת פענח⁷³ [סי רנ"ח]:

לענין איסור לספר הזקן במספרים הרבה הארכתי... דודאי אסור מן התורה רק אינו לוקה... ולכן נקט הרמב"ם ז"ל פטור. וגם אצלינו הוי זה גדר גילוח שיש בו השחתה⁷⁴ ...

קבלה

זוהר⁷⁵ [האדרא רבא כרך ג פרשת נשא]:

דף קל:

פתח ר"ש ואמר ווי מאן דאושיט ידוי בדיקנא יקירא עלאה⁷⁶

⁷² The ז"צ continues to be מפלפל and the איסור מבאר. However, due to its length it will not be quoted here.

⁷³ רוגאצ'ובי גאון the ר' יוסף רוזין.

⁷⁴ This implies that מספרים would have a חיוב of מלקות which contradicts what he had written in the previous sentence. Furthermore there isn't any שיטה that would hold מספרים have a חיוב of מלקות. Therefore the רוגאצ'ובי must be referring to the electric shavers that had just come out (where some רבנים were allowing them) and he held that they are like a תער. The לשון of אצלינו seems to imply this understanding. [ספר הדרת פנים זקן וצ"ע. as explained in]

⁷⁵ There are many more מקורות in the זוהר, we only brought these three since they express that אסור 1. Important 2. Special 3.

⁷⁶ "Woe to the one who places his hand on his זקן". Some understood this to mean that one is allowed to trim or cut his beard he just can't lay his hands on it. The מנחת מח displays the ridiculousness of such an interpretation.

דף קלג:
ותאנא בצניעותא דספרא בכלא אצטריך חסד לאתרבאה ולמבני ולא
לקטעא ליה ולא אשתצי מעלמא⁷⁷

דף קלט.
ודיקנא משום דהוא שבחא ושלמותא ויקירותא מכל פרצופא⁷⁸

כתבי האריז"ל שער המצות פרשת קדושים
והי' מורי זלה"ה⁷⁹ נזהר מאד שלא לחתוך שער הזקן כלל לא בתער
ולא במספרים לא למעלה ולא למטה, ולא בשום מקום מן הזקן, אפי'
למטה תחת הזקן באותם שערות קטנים החופפים על הגרון ממש. אבל
השער שבשפה העליונה המעכב את האכילה היה קוצצו במספרים.

ולא עוד אלא היה אומר שאיסור גדול מאד הוא לעקור או לתלוש
בידו אפי' שער אחד בלבד בכל מקום זקנו, כי הם צינורות של שפע. ולכן
צריך האדם לזהר שלא ישים ידו בזקנו למשמש בה כדי שלא יעקור
ויתלוש איזה שער.

גם היה אומר מורי זלה"ה שבכל פעם שהאדם מזרז ומעמיד על עצמו
שלא יגע בזקנו לטעם הנזכר, יכוין כוונה הנ"ל שבזקן הנזכר נרמז שם א-
ל ש-ד-ג. מכאן יש להתבונן כמה גדול עונש המשחית שום שער מכל
מקום שיהיה מן הזקן, כי יען הם כולם תיקונין עילאין.

Is there a הלכה to follow the הכרח על פי הלכה?

ש"ת רדב"ז חלק ד סימן ה
...וכיון שהיא פלוגתא דברי הקבלה יכריחו...

ש"ת חכם צבי סימן לו
...אם היו דברי הזוהר היפך מהפוסקים לא היה לנו להניח דברי
הפוסקים בשביל דברים האמורים בסתרי תורה כי אין לנו בדינים
והוראות עסק בנסתרות זולתי במקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אז
נכון לסמוך על הכרעת הזוהר וכן כתב הרב הגדול מוה"ר דוד בן זמרא...

⁷⁷ "It was taught in דצניעותא חסד, ספרא (which comes through the זקן) needs to be
תבנה, and it must not be cut, lest it dissipate from this world".

⁷⁸ "The זקן beautifies completes and is the most precious for the face".

⁷⁹ אריז"ל

שו"ת מכתם לדוד⁸⁰ חלק יורה דעה סימן כה
 הנה כי כן אתה עתה ברוך ה' חזור חזור ואל תסתרך לכל הדור כי
 אתה הראית לדעת מתוך הסוגיא ומתוך עומק דברי הרמב"ם ז"ל דלא
 ימנע מאיסור דרבנן במספריים... ובפירוש איתמר בדברי חד מגדולי
 הפוסקים הראשונים הוא הרא"ה ז"ל בס' החינוך ע"ש, ומעתה פשיט
 דהכי נקטינן ולא יהא אלא ספק שקול בהבנת דברי הפוסקים או
 מחלוקת.

הרי כלל גדול לימדנו הרב מוהרדב"ז ז"ל ואחריו כל ישרי לב דכל
 דאיכא ספקא ומחלוקת בין הפוסקים הקבלה תכריע וכבר ידעת כמה
 החמירו בזה בספר הזהר הקדוש, וכ"ש הכא דמשמע ודאי דליכא ספקא
 ולא מחלוקת כלל שגם הפוסקים שהזכירו לשון היתר רצה לאמר היתר
 מן התורה.

שו"ת הרב⁸¹ [אדה"ז] סימן ב'
 שמעתי מפי הרה"ג החסיד המפורסם ר' הלל פאריטשער זי"ע אשר
 פעם אחת שאלו את אדמו"ר הזקן איך יש לנהוג בדבר שהמקובלים
 חלוקים עם הפוסקים. והשיב אדמו"ר, מסתמא יש לנהוג כהמקובלים.
 ושאלו אותו, הלא הוא עצמו בשו"ע שלו [סי' כ"ה סכ"ח] כתב שיש לילך
 אחר הפוסקים. והשיב, כן כותבים הפוסקים, אבל המקובלים כותבים
 לילך אחר המקובלים נגד הפוסקים.

משנה ברורה⁸² סימן כה ס"ק מב
 ...ודין שאין מוזכר בהיפוך בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה
 וגם במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים דברי קבלה יכריע.

⁸⁰ קהילות רב in various Balkan (1718). תע"ח was born in Venice in ר' דוד פארדו
 He immigrated to ארץ ישראל in תק"מ (1780), and became head of the חסד
 ישיבת חסד. He was considered one of the outstanding רבנים of ירושלים. He was מחבר
 מספרים on the משנה לדוד, שושנים לדוד, תוספתא פירוש; a פירוש on the ספרי
 פירוש; a פירוש on the חסדי דוד, תוספתא פירוש; a פירוש on the משנה לדוד, שושנים לדוד,
 ספרי פירוש; and a פירוש on התורה על רש"י, משכיל לדוד, רש"י על התורה פירוש; and
 ספרי דבי רב. His son married the daughter of חיד"א, who greatly respected פארדו
 ר'. He was תק"נ in נפטר (1790).

⁸¹ עיין שם בהארות. עם ביאורים והערות

⁸² Written by the חפץ חיים

מהאחרונים שהתירו⁸³

ש"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קנט אשר שם פניו נגד מגולחי הזקן, לא ידעתי מה הרעש הגדול הזה, לכו נא ונוכחה אי משום...מה שרמזו לספרי מקובלים שכתבו שלא להושיט ידים בדקני כלל, אין לי עסק בנסתרות, אבל מהם ומהמונם הותרה הרצועה לגמרי בכל ארץ אטלי' שכל חכמיה מגולחי זקן ונתלים באילן גדול ר' מנחם עזרי' בעל עשרה מאמרות אבי המקובלים שהוא היה מגולח מבלי השאיר שערה א', וכן העיד עליו היש"ר מקאנדיא באילים שלו⁸⁴, והיה אומר שעפ"י חכמי המקובלים אין חוץ לארץ ראויה לכך, ומה אאריך במה שאין לי יד ושם בו⁸⁵.

⁸³ The ש"ע יורה דעה סימן קפ"א סעיף י actually from the יסוד מתיירם is actually from the יסוד. The מחבר (and רמ"א) evidently holds that there is no איסור to cut ones beard as was quoted in the צמח צדק with his פסק (except with a תערה). However since the בית יוסף and כסף משנה (and others disagree with the יסוד of the יוסף) they also disagree with his פסק in צמח צדק. We are not here to say that רבנים that don't follow the הלכה of פסקי הלכה are wrong. We are not here to say that תלמידי הבעש"ט or other פוסקים are wrong. However none of these תשובות that we are about to quote mention the מחבר. With that in mind we attempt to analyze their תשובות piece by piece. The הערות are בדרך (ספר הדרת פנים זקן many of them have been taken from the אפשר).

⁸⁴ זקן רמ"ע מפאנו it doesn't mention anything about the ספר אילים. Rather in the הקדמה it mentions that the יס"ר מקנדיא cut his זקן. However, the ש"ת writes, "ז"ל באר עשק

ואנא נפשי דרשתי וחקרתי היטב הדק האיך הנהיג הרמ"ע מפאנו וידעתי על נכון כי כל ע"ש היה...מסתפר בדיקני...וכך נהג עד סוף ימיו וכל תלמידיו אחריו נמי.

The next הערה will discuss the עשק באר.

⁸⁵ The חתם סופר in this paragraph mentions two points: 1. A שמועה that the רמ"ע shaved his beard. 2. That לא ראו' to have a beard. In response to the first point: יוסף אירגאס (The ש"ת דברי יוסף סי' כה in his יוסף אירגאס) mentions this יוסף (תשובה) is מכחיש at length the עדות of יוסף אירגאס. ז"ל באר עשק.

אני חקרתי על זה ממוהר"ר בנימין הכהן והשיב לי ז"ל: דברי הבעל עשק אין ראוי לסמוך עליהם כי כבר התעסקו עמו בעלי ההוראה מכמה תשובות שבאו שם דלא כהלכתא. ואני ראיתי במנטובה צורת הרמ"ע זלה"ה והוא בזקן מלא על כל גדותיו עכ"ל.

The אלעזר writes that it's ברור that the חתם סופר did not see this תשובה for he would never have based his פסק on the עשק באר over the דברי יוסף who was known to be בנגלה ובנסתר (The דברי יוסף disproves the עשק באר from other points as well ע"ש).

In response to the second point: The חילוק between ח"ל and א"י is mentioned by the ז"ל באר עשק. The דברי יוסף who was a great מקובל writes ז"ל באר עשק.

אבל⁸⁶ אבותינו הנהיגו עצמם כן על צד ההכרח הגדול ולא מקור משחת ח"ו אלא בקדושה יתירה, והוא בימי גזירת תתנ"ו, והרועים וכדומה התיירו גדוליהם להמכתתים רגליהם לשנות מלבוש ולגלח זקנם שלא יכירום האויבים כי אז כבר גלחו הגוים זקניהם עפ"י מעשה ממלך פולין א' שהי' סריס כמבואר בספרי הימים והתיירו חז"ל שהיו בימים ההם לעשות כן, ולהיות גלוח הזקן דבר שאי אפשר להשתנות והיו נכלמים מאוד האנשים ההמה בשובם לביתם, על כן נשתרבב המנהג שלא לגדלו כלל רק סימנא בעלמא שזה יגולח ויגדל בקוצר זמן שבן לילה היה ורק אך מופלגי תורה היושבים בביתם הם מגדלים אותו, ואותן שלפני גזירה ההיא שברחו לארץ פולין לא באו לכלל זה.

והנה זה ברור ונכון כי אילו היה תחלת מנהגו באיסור היה משום חוקי הגוים, אבל אחר שכבר נהגו ישראל לגלח, תו אין בו שום נדנוד ופקפוק כלל אפילו ריח איסור אין בו...

ואי משום מספריים כעין תער זהו חשש רחוק ושרשו פתוח מתרומת הדשן כשהזוג חדוד מאוד יש לזהר אולי יחתוך בתחתון לחוד וידענא שהוא מידי דלא שכית, גם מההשחתה תחת הגרון המעיין בש"ס [מכות כ' ע"א] וראשונים יראה כי ממש לית מאן דחש לדברי ר"ח (המובא בב"י י"ד ס' קפ"א ד"ה ופאות) בזה⁸⁷, והמחמיר קדוש יאמר לו והמקיל לא יאמר עליו מקור משחת ח"ו.

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קיא
ואלו שאין מספרין כלל אף לא שערות אחדים מזקנם הוא מצד חומרת האר"י ע"פ הקבלה שהובא (בבאר היטב י"ד סימן קפ"א סק"ה)

איך מלאו לבו לעשות חילוקים מבסרתו במאי דלא גמר ולא סביר...הלא זה הדבר אשר נצטערת עלי כל ימי על קצת אנשי דורינו, הקופצים ללמוד עניני הקבלה, וכל אחד שראה בה מעט מתפאר בה...ומקשים ומתרצים וכמה פעמים יצאו חוץ מן השטה האמיתית...הלא הוא אמר דעדיף בחוצא לארץ למגלח לה ואח"כ...אמר והרוצה להחמיר לעצמו...תע"ב עכ"ל. והסתירה מבוארת דמאי חומרה ומאי תע"ב שייך על מי שעושה מה דלא עדיף...הלא מצוה זו הוא חובת הגוף היא וידוע דכל שהוא חובת הגוף אין חילוק בין א"י וח"ל ובין אויר טמא לאויר טהור...

The יסודות does not agree with סברת הבאר עשק continues to prove why דברי יוסף of ע"ש קבלה.

⁸⁶ The סופר is explaining that there is no reason to חת"ם סופר of הגוים.

⁸⁷ In response: The חכם צבי, חינוך and the צ"צ (and others) have explained that כעין and איסור גמור is not just a חשש like what the ספר התרומה says rather it's an איסור מדאורייתא and perhaps an איסור מדאורייתא.

ומחמירין אף בחוץ לארץ, אבל אין זה מדינא⁸⁸ ומשמע שכל גדולי עולם חכמי הצרפתים והאשכנזים הראשונים לא חששו לזה⁸⁹... עכ"פ אלו שאין מספרין אפילו מקצת... הוא רק מצד שחושש לשיטת האר"י בקבלה אף בחו"ל כדמשמע מבאה"ט שלא כתב חלוקים בזה...

אבל אלו החוששין ליפוי אפשר שליכא אף אחד שאינו מספר זקנו במקצת להשוות השערות וליפות שיהיה נראה יותר יפה, שלכן פשוט לרש"י בכריתות דף ה' ע"ב שאף אהרן הכהן היה מסתפר בזקנו דהא הביא גירסא אחת לענין שתי טיפין משמן המשחה שהיו תלויות לאהרן בזקנו דא"ר כהנא תנא כשהוא מסתפר עולות ויושבות בעיקרי זקנו⁹⁰, ולא משמע שהגירסא כשהוא מספר פליג ע"ז⁹¹, והוא מטעם דאהרן הכהן שהיה כ"ג שהוצרך להקפיד על יפוי, עיין בסנהדרין דף כ"ב ע"ב ברש"י ד"ה משמרות, היה ודאי מסתפר בזקנו לכל הפחות במקצת שהוא ליפותה שיהיו השערות שוין ואולי גם שלא יהא ארוך יותר מסתם אינשי וכדומה⁹², שא"כ מסתבר שרובא דרובא גלחו את זקנם באופן זה...

⁸⁸ In response: From the פוסקים quoted in this סוגיא there is no doubt that it's not just a חומרה it's also לדינא.

⁸⁹ It's unclear where the משמעות is from.

⁹⁰ In response: There are two גירסאות in רש"י and the רמ"ה in that גמרא, and רש"י in יב. כריתות doesn't even mention the second גירסא that it means מסתפר, only כריתות in he mentions it as a אישנא אחרנא, in other words the גירסא מספר is the עיקר. Furthermore, the רוד"ל writes, מכתם לודו [סי' כח]:

איברא דהרמ"ה ז"ל שם בחד פי' פירשו מל' תספורת אמנם באמת כל ימי תמהתי אם יצאו דברים הללו מפה קדוש ולא הרמ"ה חתים עלה דחלילה לקדוש ה' מכובד למיהוי פגים לעילא באתריה דח' בגדי כ"ג רמיזו בתיקוני דיקנא יקרא ובודאי כל האומר כן מזיח בדי אהרן וכתוב הדר הוא זקן אהרן שיורד על פי מדותיו, מלבד שהפי' בעצמו אין לו שחר דמספר הוא פועל יוצא והיה צריך לומר מסתפר דהכי אורחא ולישנא בכ"הג, ואיך שיהיה אפי' לפי' זה אין הכוונה מגלח ממש עד סמוך לבשר כי אורחיה דגילוח כנר' להדייא מל' הפי' שם וכך הבין הרב הנז' ע"ש והוא ע"ד הליקוט דכתי' לעיל דמדינא שרי ואף גם זאת אין הדעת סובלת שתאימר זה על אהרן קדוש ה' ומ"מ ליכא מהתם שום דמות ראייה לדמיון דפירשת על גילוח ממש וזו לא אמרה אדם מעולם. עכ"ל. ועיין בבאר שבע בהוריות שם.

The יהודיע explains the second גירסא in a way that would not imply that אהרן was מסתפר בזקנו וז"ל:

מה שעולות ויושבות בעיקר זקנו היינו כדי שלא יגע בהם המגלח בשעה שמגלח לו ראשו... דאז נדבק בזקן שלו ולכן יסתרו בעיקר הזקן שאין נראין חוצה...

⁹¹ In response: Not האחרונים לפי mentioned in the הערה, and others quoted in (ע' תרל בהערות) ספר הדרת פנים זקן וכן.

⁹² In response: There is no הכרח to say this ואדרבא according to ח"ג קלג. כל"ש a כ"ש זקן וזקן ח"ג must have a full כהן.

ואפשר שעד האר"י לא היה אף אחד שלא הסתפר בכהאי גוונא,⁹³ וכיון שתספורת הזקן הוא ליופי לכו"ע אין שייך לחלק בין התספורת ליופי אם רק מקצת לכולו,⁹⁴ דיפוי תלוי לכל אחד איך שהורגל ואיך שהוא מרגיש בעצמו וסביבת החברים וסתם אינשי, ונמצא שבזקן לכו"ע תספורת הוא ליפוי. ואינו כלום מה שאמר ר' יהושע בן קרחה לההוא גוזאה דהדרת פנים זקן (שבת קנ"ב ע"א) דודאי עצם הזקן שנברא שיתגדל באינשי הוא נוי והדור, אבל הוא דוקא כשמייפהו בתספורת ולא כשמיחין ליגדל איך שהוא.

מנהג

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ.
 בני ביישן נהוג דלא הוּו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא. אתו בנייהו קמיה דרבי יוחנן, אמרו לו: אבהתינן אפשר להו, אנן לא אפשר לן. - אמר להו: כבר קיבלו אבותיכם עליהם, שנאמר (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך.

מצור לצידון. יום השוק של צידון בערב שבת, והם מחמירים על עצמן שלא להיבטל מצרכי שבת.
הוּו אפשר להו. להמנע מן השוק, שעשירים היו.

From the **גמרא** above it is very clear that if ones father grows his beard because of his **מנהג** it is **אסור** for him to rely on the **מתירים**.

⁹³ It's unclear where this information comes from.

⁹⁴ In response: Look at הערה 87. Furthermore, the פוסקים which hold that the **איסור** מקצתו and כולו applies, would hold that there is a difference between כולו and מקצתו.

שו"ת ממעמקים⁹⁵ חלק א סי' יט⁹⁶
 כשהיינו נתונים בצרה ובשביה ומושמים ללעג וקלס על ידי הגרמנים
 הארורים ימ"ש שהתנכל ולגרום לנו יסורי גוף ונפש על ידי גזירותיהם
 שהיו מחדשים עלינו בכל יום. היתה אחת התואנות שגוללו עלינו
 שמזוהמים אנחנו ומלאים חלאה ולכלוך, וגורמים על ידי כך להפצתן של
 כל מיני מחלות מדבקות.

ביחוד שפכו את זעמם והעירו את כל חמתם על כל יהודי מגדל זקן
 כדרכם של החרדים לדבר ה' עד שהיתה ממש סכנת נפש לכל בעל זקן
 להראות בחוצות הגיטו, ובראות הזדים הארורים יהודי בעל זקן היה
 מוצג מיד לסכנת מות. לכן הורידו כל יושבי הגיטו את זקנם וגם הרבנים
 וגדולי ישראל שהיו נמצאים שם נאלצו⁹⁷ לעשות כן אחרי שראו אי
 אפשרות גמורה להשאר בזקנם המגודל, אף שבמסתרים בכתה עליהם
 נפשם ולבם כאב ודאב עליהם על דמות דיוקנם שהורדה מעליהם, וצלם
 אלקים שנשחת מעל פניהם.

וגדולי ישראל נאלצו לעשות כן מלבד הסכנה הנ"ל גם בגלל העובדה
 שהגרמנים היו ממהרים לשפוך את דמם של גדולי ישראל ברצונם
 להשחית ולחבל עד כמה שאפשר יותר את כרם בית ישראל לכן פגעו
 בראש ובראשונה במנהיגי ישראל, ומפני כן התאמצו גדולי ישראל
 שנמצאו בגיטו לעשות הכל לבל יכירום הזדים הרוצחים, כי רבנים המה
 לזאת גם בגלל זה מוכרחים היו להוריד את הודם מעליהם ולגלח את
 זקנם כדי שיהיו דומים בכלל יתרי ושבי הגיטו ולא יתבלטו כרבנים
 ומנהיגים בישראל.

⁹⁵ of ישיבות and learned in תרע"ד (1914) was born in Kovna in ר' אפרים אשרי Slobodka and Ponovitz. He later received סמיכה from the רב in Kovna ר' אברהם דוב שפירא. During the Holocaust he was in the Kovna ghetto and he dealt with the many difficult שאלות that came up during those horrifying times. His תשובות were later printed in שו"ת ממעמקים. He was נפטר in New York in תשס"ד (2003).

⁹⁶ This תשובה deals with a specific individual that asked if he must keep his beard in the ghetto when it was נפשות סכנת. אשרי ר' אשרי was מתיר in that specific situation. What is quoted here from that תשובה shows to what length איידן went to keep their beards. From the expressions אשרי ר' uses, it is clear that a איד must see the beard as ענין קדוש ביותר.

⁹⁷ forced themselves

רק שנים היו בין כל יושבי הגיטו ששמרו על הדרת פניהם ולא הורידו את זקנם. האחד היה הגאב"ד דקובנה מרן ר' אברהם דובר שפירא זצ"ל הוא לא הוריד את זקנו בגלל העובדה שהיה ידוע ומוכר למדי⁹⁸ לפריצי הגיסטפו שידעו שהוא הנהו הרב הראשי של קובנה, מנהיג ורועה נאמן לעדתו, ולזאת לא היתה בהורדת הזקן אף משום הצלה פורתא בשבילו, ומלבד זאת שמר על כבודו כבוד ישראל לבל יפולש בעפר על ידי הרוצחים ימ"ש.

והשני היה אחד מבעלי הבתים החשובים בקובנה מחסידי חב"ד ר' פיבל זוסמן היה שמו, שסיכן את עצמו למרות שהוזהר על הסכנה הכרוכה בדבר, ולא הוריד את זקנו ובמשך זמן ניכר שהצליח לשמור על הודו והדרו דיוקנא דיהודאה. אבל בסופו של דבר נתפס בעת "פעולת הילדים" (קינדער אקציאן בלע"ז) בימים ג' וד' ניסן תש"ד שחיפשו בחורין ובסדקין במחילות עפר ובעליות גג אחרי ילדי האומללים שנתפסו להרוג ולאבד ה' ינקום דמם הקדוש והטהור ככתוב על ידי עבדיו הנביאים לאמור ונקיתי דמם לא נקיתי.

For a more comprehensive treatment of this סוגיא look in
ספר הדרת פנים זקן

⁹⁸ He was well known.

יש ברירה או אין ברירה

הת' מנחם מענדל שמעון ברוך
שיעור א

The ¹משנה states that there are two people who own a ²בור. The first one comes, uses the בור, and leaves it open, after which the second one comes, uses it, and also leaves it open. A damage of some kind happens because of the open בור. The משנה says that the second one is obligated to pay.

The ³גמרא asks: At what point does the first one become פטור ⁴מלשלם?

רבה and רב יוסף both give their explanations in the name of רבי מני בר חנה, who said it in the name of רבה בר בר חנה.

The first one says the man is פטור from when he leaves the בור open for the second one to use.

The second one says that the first one is only פטור from when that he gives over the cover to the second one. We see that this opinion is stricter, because giving over the cover would mean that it's much harder for the first one to become פטור.

The גמרא, in explanation, brings up a מחלוקת תנאים: Two people own a well ⁵בשותפות. One of them is drawing water from

¹ דף נא ע"א.

² Pit.

³ דף נא ע"ב.

⁴ פטור from paying.

⁵ In partnership.

the well, and then his partner comes and tells him to leave him there and let him draw water. Once the first one leaves, he becomes **פטור** **רבי אליעזר בן יעקב**. **פטור** says that he's not **פטור** until he gives over the cover of the **בור** to the second one.

The **גמרא** asks: what is the **יסוד**⁶ of their **מחלוקת**? The **גמרא** clarifies that since at the time of purchase the partners had a shared ownership, when each one uses it they are in essence borrowing from their partners share. Therefore when the second person takes the **בור** from his partner, he is taking over his partners share. The **בור** is now his responsibility. That is why the **רבנן** say that he doesn't have to give him the cover.

רבי אליעזר בן יעקב however, holds that even though at the time of purchase they owned the **בור** equally, when they actually start using it there becomes a separate ownership. This means as follows, when the first person uses the **בור**, it is entirely his, and when the second person uses the **בור** it becomes entirely his. Therefore, when the second person takes the **בור** from the first person, he is not taking the first person's share in the **בור**. This is called **יש ברירה** – we can make a distinction between each person's shares in a **שותפות**⁷. Therefore, if the first person would want to be **פטור**, he would need to hand over the cover to the second person, which tells the second person “I want you to be responsible for my share”.

⁶ Foundation/ basis.

⁷ Partnership.

רבינא then brings up another case which is similar to this one. We learned in a משנה that if two שותפין who own a חצר⁸ made a נדר⁹ prohibiting themselves from benefiting from the other ones half. They are both unable to enter it, because if they would, they would be benefiting from it. רבי אליעזר בן יעקב says that they borrow each other's property when they go in. This proves that he holds יש ברירה (because of which they don't break their נדר by entering the חצר). However, the רבנן hold that when they enter the חצר they are having benefit from it, so they can't go in to the חצר which they own בשותפות. Thus we see that the רבנן hold אין ברירה.

From this case we can we can learn that just because we own a part of something doesn't mean we can't fully use it. This is the reason that all שולץ are public so everyone can learn תורה. From here we see that as much as we think that תורה doesn't belong to us it does because we all own it, but we have to accept it upon ourselves.

---

⁸ Courtyard.

⁹ A vow.

עובר ירך אם

הת' זלמן זוסיא דענבור
שיעור א

במשנה ראשונה של פרק חמישי דבבא קמא (פרק שור שנגח את הפרה) כתב, שפרה מעוברת שנגחה את השור, משלם חצי נזק מן הפרה, ורביע נזק מן הולד. והקשה הגמרא, בדרך כלל, תם שהיזק משלם חצי נזק וכאן פסק משנתינו שהמזיק צריך לשלם עוד רבע נזק מגוף הולד אף על פי שכבר שילם חצי נזק מגוף הפרה?

ואביי מפרש בזה¹ שחצי שקתני במשנה הוא רביע מנזק שלם, ו"חצי" במשנה הוא חצי מחצי נזק. לדוגמא, יש לראובן פרה שנגחה שור של שמעון, ושור זה שוה 100 דולרים, ועכשיו, אין שוה כלום, הנזק עולה 100 דולרים. חצי נזק עולה 50, וחצי מחצי – וזה רביע – 25. וכך הוא ה"רביע" במשנה, שהוא רביע מחצי נזק, והוא אחד משמינית מנזק שלם.

רבא הקשה על הנחת אביי, שלפועל כתב במשנה חצי ורביע, ולא רביע ושמונה? ולכן רבא ביאר משנתינו באופן אחר: אם הפרה נמצא, והבעל יכול להשתלם מזה, משתלם חצי נזק מן הפרה. ואם לאו, משתלם רביע נזק מן הולד דממון המוטל בספק חולקין.

לכאורה, שיטת רבא במחלוקת זו היא ראייה דרבא סבר שעובר ירך אם, שאם לאו, למה יכול המזיק לשלם מן הולד, הולד לא עשה ההיזק!

והקשה התוספות², אם כן – שרבא סובר עובר ירך אם – למה התיר רבא לאכול הולד שנמצא בתוך אמו שנטרפה?³ הירכות של טרפה, הם גם טריפות! אלא אמר תוספות, שטרפות היא יוצא מן הכלל, דעל כרחך לומר יש לולד חיות בפני עצמו ואינו טריפה, דיכול להחיות יותר מ"ב חדשים, ואם כן אי אפשר לפסוק שאסור לאכלו אגב אמו.

¹ דף מ"ו:

² מ"ז. ד"ה מאי טעמא גופא היא

³ חולין ע"ה.

מכח ראייתו מסוגיתנו (בדברי רבא) וגם מסוגיות אחרות פסק תוספות⁴ כאן שכן ההלכה, עובר ירך אם.

אבל הרא"ה⁵ סבר, שאי אפשר להוכיח מכאן שעובר ירך אם הוא. דזה שהמזיק יכול לשלם מן הולד, הוא בגלל שאין הולד יכול להתקיים בלי האם, אבל באמת, הולד הוא גוף בפני עצמו.

הר"ף⁶ הוא מודה לרא"ה בשיטה, אבל לא בסברה. לפי הר"ן, הטעם שהמזיק יכול לשלם מן הולד, היא שהולד מסייע בנגיחה. ותוסף עוד, שכן הוא ההלכה, דעובר לאו ירך אם.

בהשקפה ראשונה מתוך סוגיתנו נראה שאין נפקא מינה בין השתי שיטות. דלענין היזק ולענין טריפות כולם מודים כדאמרין. אבל ידוע שמחלוקת בש"ס צריך המאי בינייהו.

ולכן: הנה ידוע, שקטן שנתגייר, יכול למחות את יהדות שלו כשהגיע לבר מצוה. ויש דין ביבמות⁷, שנכרית מעוברת שנתגיירה, לפי מאן דסבר עובר ירך אמו פשוט שאין צריך טבילה אחר הלידה. אבל לפי מאן דסבר עובר לאו ירך אמו לכאורה אמו חוצץ בינו ובין המים? ביאר הגמרא שבגלל שדרכו של הולד לגדל בתוך האם אמו אינה נחשבת כחציצה.

ולפי זה כתב האבני מלואים⁸, אם עובר ירך אמו, הולד אינו יכול למחות, שהוא נולד יהודי דהטבילה היה טבילה של אמו והוא חלק של אמו. אבל אם עובר לאו ירך אמו, הולד עדיין יכול למחות את דתו, כי טבילתו הוא כמו בן שלש שטבל, או בן שנים עשרה שטבל, שהם יכולים למחות.

וגם בענין כפרות, שאשה מעוברת לוקחת תרנגולת ותרנגול⁹ מפני שאפשר שיהיה הולד זכר (ולפי האריז"ל (וזהו גם מנהג חב"ד), לוקחין עוף

⁴ וכן פסק הרשבא בתורת הבית בית ב סוף שער ג (דף גג).

⁵ הובא בשיטה מקובצת כאן, וראה בבדק הבית שלו בית ב סוף שער ג (דף גג). ד"ה ועוד. הרא"ה היה ר' אהרון הלוי מברצלונה, תלמיד הרמב"ן ורבו של הריטב"א, ולפי כמה דעות המחבר של ספר החנוך. עי' לעיל עמוד 8 הערה 40.

⁶ חולין ב"ח.

⁷ דף ע"ח. נזכר בתוס' כאן.

⁸ על שר"ע הלכות אישות סימן י"ג סעיף ה'.

⁹ שר"ע, בהלכות יום הכפורים, סימן תר"ה, סעיף א,

לכל אחד ואחד, ולוקחין למעוברת תרנגול ושתי תרנגולות¹⁰). ואמר הגר"א,¹¹ שהטעם למנהג זה, "דקיימא לן עובר ירך אמו".

ושאל הרבי,¹² דאם עובר ירך אמו, למה לוקחין למעוברת תרנגול לולד? לכאורה, התרנגולת של אמו יכולה להתכפר את הולד, שהולד אין לו מציאות לעצמו הוא חלק מהאם? ומתרץ הרבי, שהולד הוא משנה את מציאות אמו, ועכשיו, אם העובר זכר יש לה גם גוף של זכר, ולכן היא צריכה תרנגול ותרנגולת. ולפי הביאור הגר"א אם עובר לאו ירך אמו המעוברת צריכה רק תרנגולת בשבילה (דולד אין צריכה כפרה).¹³

וידוע, שלא המדרש עיקר אלא המעשה, ואנחנו צריכים לקח הוראות בעבודת ה' מכל דבר שאנו לומדין, לכן: בחורים בתומכי תמימים, נמשלו כעובר במעי אמו. דהיינו הישיבה והנהלתה מורה לנו הדרך הישרה בעבודת ה' ובלמוד תורתנו הקדושה ע"פ הוראות רבותינו נשיאותינו. וצריך הבחור לגשת להנהלה כמו העובר בתוך אמו, שההלכה (לרוב הדעות) שהעובר ירך אמו, דהיינו היסוד של העבודה הוא להיות בטול בתכלית ובקבלת עול.

אבל צריך לדעת שמצד אחר יש גם מאן דאמר שהעובר לאו ירך אמו, שצריך הבחור לעבוד ה' בחושים שלו ובכשרונות שלו. ולכאורה איך אפשר להיות בטול בתכלית וגם לעבוד ה' כפי החושים והכשרונות הפרטי? רק ע"י הדרכה מהמשפיע – כפי הוראת רבינו – אפשר לתווך שתי הענינים.

¹⁰ ראה שו"ע דאדמו"ר הזקן, הלכות יום הכפורים, סימן תר"ה, סעיף ג.

¹¹ על הרמ"א בשו"ע שם.

¹² לקוטי שיחות חלק כב תזריע א בהערה 33. השיחה בא לבאר מנהגינו אבל בהערה שם כתב שאפשר לבאר הביאור הגר"א ע"ד הביאור בפנים השיחה. ע"ש. וראה שם בהערה 41.

¹³ אבל ראה לקוטי שיחות שם בהערה 41.

ביאור בהחיוב דבור

הת' ישעיהו צירקינד
שיעור א

בבור יש ב' דרכים שאפשר להרוג ולהזיק הנופל לתוכה: הבל וחבטה. ההבל הוא ההיזק הבא מהאוויר המזיקי, והחבטה הוא ההיזק הבא מהעפר עצמו. אפשר שיהיה גורם למיתה, כגון אם הבור עמוק עשרה טפחים ועומקו מרובה מרחבו, ואפשר שיהיה רק גורם להיזק, כגון אם הוא עמוק פחות מעשרה טפחים.

אכן, כשהתורה מדבר בהחיוב דבור¹, לא פירש לנו בפירוש באיזה אופן הוא חייב, ולכך באנו למחלוקת רב ושמואל². רב אמר חייב להבלו ולא לחבטו ושמואל אמר להבלו וכל שכן לחבטו. ופירוש רש"י³ דלרב חייב להבלו משום דעבדה, אבל בחבטה פטור, כדאמר בסמוך ש"קרקע עולם הוא דמזקא ליה", ופירוש רש"י⁴ משום דאינו שלו (אבל אם הוא שלו יהיה חייב אף לחבטה).

ופירוש הרמב"ן במלחמת ה'⁵ דלרב חייב להבלו משום דכתיב ונפל, ודרשינן עד שיפול דרך נפילה, ואין חילוק בין דרך נפילה לדרך אחוריו אלא בהבל. ואינו חייב לחבטה אלא כשהתקלה הוא ממונו, כגון באבנו סכינו ומשאו או בור ברשותו.

והראב"ד⁶ פירוש דלרב פטור לחבטה משום שהעפר שהוא מסלק בחפירתו גרם שיהיה החבטה, והוא לא עבדה.

ומפרש הרא"ה⁷ שמן הדין היה ראוי להיות פטור בכל אופן (מפני שהוא גרמא בנזיקין), אבל התורה מחייבו משום הבלו, וכיון דלא חזינו שחייבו אלא בהבלו, אין לחייבו לחבטה. ואינו תחילתו בפשיעה וסופו

¹ שמות כא לג-לד.

² בב"ק דנ"א ע"ב.

³ ד"ה להבלו.

⁴ ד"ה קרקע עולם.

⁵ ברי"ף דכ"ג ע"ב.

⁶ הובא במלחמת ה' בריף דף כג ע"ב.

⁷ הובא בשיטה מקובצת על גמרא זה.

באונס (פי' שמפני שהוא פושע בהבלו, תהיה חייב אפילו לחבטו -אף על פי שהוא אונס- מפני שהוא תחילתו בפשיעה וסופו באונס), מפני שבחבטה עצמה הוא פושע ואפילו הכי הוא פטור.

ולפי זה יש להקשות דאם הוא פטור מחבטה, אמאי מחייבו רב באבנו סכינא ומשאו דקיימא לן שהם כבור והא אין להם הבל.

ויש לפרש ע"פ מה שהפני יהושע⁸ פירוש שכשהחבטה הוא באותו דבר שנתקל בו, נקרא שפיר דרך נפילה, ומה שכתוב ונפל אינו בא למעט אלא החבטה בקרקע הבור.

ואחר זה אומר הגמרא⁹ שיש נפקא מינה בין רב ושמואל אם עשה גובה ברשות הרבים, לרב חייב ולשמואל פטור. ומדברי הראשונים נראה שיש כמה מיני גובה:

(א) שהוא מסלק העפר מצד זה ונמצא שמהצד שכנגד זה יש גובה. בגובה כזה פטור רב. לרש"י הטעם הוא מפני שנחבט בקרקע עולם דאינה שלו; להרמב"ן הוא משום דאין בה הבל (להתחייבו משום הבל) ואינה ממנו (להתחייבו משום חבטה); להראב"ד הוא מפני שהעפר שסילק עשה גובה זה ולא הוא; ולהרא"ה הוא מפני שהוא גרמא בנזיקין.

(ב) גובה שעשה הכל בעצמו. בגובה כזה פטור רב אם נתקל בגובה ונחבט בהקרקע דרה"ר, אבל אם נחבט בהגובה מחייבו רב. לרש"י להרמב"ן ולהראב"ד הטעם שפוטר רב אם נתקל בגובה ונחבט בהקרקע דרה"ר הוא מפני שהקרקע אינה שלו וחייב אם נחבט בהגובה מפני שהקרקע דרה"ר אינה שלו; ולהרא"ה הטעם שהוא פטור אם נתקל בגובה ונחבט בהקרקע דרה"ר הוא מפני שהוא גרמא בנזיקין, וחייב אם נחבט בהגובה מפני שנחבט בהדבר שנתקל בו¹⁰.

(ג) גובה שגבוהה ה' טפחים ואצלו בור עמוק ה' טפחים. בגובה כזה פטור רב. לרש"י הוא משום דלית ביה הבלא; להרמב"ן הוא משום דהקרקע אינה שלו; להראב"ד הוא משום שהוא כשור שדחף (ודחפו בקרקע עולם) וכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי; ולהרא"ה הוא

⁸ על תוספות ד"ה לשמואל.

⁹ בב"ק שם.

¹⁰ ע"פ הפני יהושע הנ"ל.

משום דלית ביה הבלא, וגם אין לחייבו מפני שנחבט בהדבר שנתקל בו דהא נתקל בהגובה ונחבט בהבור.

וממשיך הגמרא שם לבאר טעמיהן, דרב סובר דחייב להבלו מפני שאמר הקרא ונפל, ודרשינן עד שיפול דרך נפילה, דהיינו דאינו חייב אלא כשיפול דרך נפילה, והחילוק בין דרך נפילה ודרך אחוריו הוא רק בהבל, ולפיכך סובר שחייב רק להבלא. ושמואל חולק ואומר שהלשון "ונפל" משמע כל אופני נפילה, דרך נפילה ודרך אחוריו.

והוקשו הראשונים דלכאורה רב סותר דברי עצמו, שאמר¹¹ באבנו סכינו ומשאו דחייב אם הוא מפקירם מפני שנחשבים כבור אע"פ שאין להם הבל ולפי מה שרב אומר בסוגיתנו תהיה פטור.

ויש לפרשו ע"פ מה שאומר תוספות¹² דמיירי כשהחבטה הוא בהאבן עצמו דבזה אינו צריך שיהיה הבל (פי' שיש ב' אופנים לחבט בדבר: א) שיחבט בהדבר שנתקל בו. ב) שיתקל בדבר ויחבט בהקרקע הסמוך לו. ואם נחבט בהדבר שנתקל בו, אף לרב חייב ואינו צריך שיהיה הבל).

ולרש"י והרמב"ן הטעם שחייב לאבנו סכינו ומשאו הוא משום שהם ממונו; להראב"ד הוא מפני שהוא כשור שדחף וכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי; ולהרא"ה הוא משום שנפל בהאבן עצמה דנקרא שפיר דרך נפילה.

וגם קשה דמתחילה כתוב בגמרא שטעמו דרב הוא מפני סברא ("קסבר חבטה קרקע עולם הוא דמזקא ליה") ובסוף הסוגיא אומר שטעמו הוא מפני שכתוב "ונפל".

ולפי פירוש הרמב"ן הנ"ל יש לפרש, שכתב דלרב חייב להבלו משום דכתיב ונפל, ודרשינן עד שיפול דרך נפילה, ואין חילוק בין דרך נפילה לדרך אחוריו אלא בהבל, ואינו חייב לחבטה אלא כשהתקלה הוא ממונו, כגון בבור ברשותו. ולפי זה מתוקמא מה שאומר הגמרא כשמביא ב' סברות מסתירות לדברי רב, שחייב להבלא מפני שכתוב ונפל וחייב לחבטה מפני שהוא ממונו.

¹¹ בב"ק דף ג ע"א.

¹² ד"ה לשמואל.

וצע"ק בזה שכתב רש"י בפירושו על שיטת רב¹³ "משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטו" ועל שיטת שמואל כתב¹⁴ שעבד את החבטה וההבל ממילא אתי ליה¹⁵.

ורב מחייב אף לחבטה בבור ברשות היחיד, ומפירוש רש"י¹⁶ דרב פוטרי לחבטה משום דאינו שלו, משמע שהטעם הוא מפני שהקרקע שלו הוא; ולהרמב"ן והראב"ד הוא מפני שהוא ממונו; ולהרא"ה הוא משום שנחבט בהדבר שנתקל בה.

מלשון הגמרא עצמה יש הוראה בעבודת ה':

כתוב בהמשנה¹⁷: "החופר בור" – אדם שהיה מתעסק בענינים שגרם לו ליתקל וליפול ממדרגתו בעבודת ה' ומגלה ומפריץ רשתתו שגם אחרים יתקל בה – "ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור" – וגורם שהיצר הרע והנפש הבהמית של איש אחר מתאוות ומתחמם אחר מעשיו הרעים – חייב. דהיינו, שאם ראובן עושה תקלה ברשות שהרבים מצויין שם (שבוואדי יהיה לפחות קצת היזק) והיצר הרע או הנפש הבהמית של שמעון נופל לתוכה – חייב ראובן.

וע"ז אומר הגמרא¹⁸: "אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו". פי' ראובן חייב אם ההבל (השטות) שבהבור המית את השור (ופי' של מיתה הוא שהוא נפרד מה' רחמנא ליצלן, שכשעושה עבירה ממשיך חיותו מקליפה, שהוא רע ומות ממש. ובענין זה הוא שהוא מדליק את תאוות היצר הרע למשוך את האדם לעשות עבירה). אבל מהחבטה, פי' דברים הבאים מהחוץ שיש כבר אנשים שמתעסק בענינים רעים כאלו, פטור, כדאמרין אלמא קסבר חבטה קרקע עולם הוא דמזקא ליה (שהוא לא חידש ענינים אלו אלא כבר דשו בה רבים).

¹³ בד"ה להבלו.

¹⁴ בד"ה שמואל אמר.

¹⁵ ודוחק לומר שפלותתם הוא אם ביאת ההבל נחשבת כמעשה ידיו או לא, דלא ניחא לרש"י לפרש מחלוקת הש"ס בסברות הפוכות. עי' בשיטה מקובצת מסכת כתובות דף יד. סוף ד"ה ולזה יש לתרץ.

¹⁶ בד"ה קרקע עולם.

¹⁷ דף נ ע"ב.

¹⁸ שם.

וממשיך הגמרא, ושמואל אמר להבלו וכל שכן לחבטו. פי' חייב אם שטותו המית את השור, וכל שכן אם החבטה – שהוא מעמיק בחפירתו – המית את השור (והלכתא כוותיה דשמואל¹⁹). וה' יעזור לנו שלא נצטרך לדין כזה.

¹⁹ רמב"ם הלכות נזקי ממון פי"ג הלכה א וי"ד. טור ושו"ע חושן משפט סי' תי סעיף יז.

תשע ציבורים

הת' אריה יחזקאל רובינס
שיעור א

In **מסכת פסחים דף ט**: the **גמרא** tells us a **דין**:

If there are nine piles of **מצה** and one pile of **חמץ**, and a mouse was seen taking from one of these piles, the **דין** is similar to the **טשע חנויות ברייתא**¹ that says as follows:

There are ten stores on the same block, nine of them selling kosher meat, and one selling non-kosher meat. Someone bought meat from one of these stores, however he doesn't remember from which store it was bought. The **דין** is we don't follow the **רוב**² and the meat is considered non-kosher. **רש"י** explains the reason for this **פסק**³; the meat came from a set place, from an actual store – this is called **קבוע** – where we do not rule based on the **רוב** rather we consider it as if there were five stores kosher and five non-kosher – **כמחצה על מחצה**⁴.

The **ברייתא** continues, if however the meat was found on the street, since it was not taken from a **קבוע**, rather it was **פירש** – something that separated from its set place – we follow the **רוב** and the meat is considered kosher.

¹ Lit. Nine stores.

² I.e. majority. Even though **חז"ל** learn out from the **תורה** (שמות פרק כג פסוק ג) that we generally do go after the **רוב** this case is an exception, as will be explained.

³ I.e. its ruling.

⁴ This **דין** is learned out from the **תורה** (דברים פרק יט פסוק יא) as explained at length in **כתובות דף טו**.

There are two fundamental difficulties here. Firstly, what is the concern whether this mouse took **חמץ** or **מצה**? Secondly, what is the comparison of our case to the **ברייתא**?

רש"י explains, the mouse took the piece and brought it into a home that already had been checked for **חמץ**. The concern is that if the piece was **חמץ** then the homeowner would need to perform **בדיקת חמץ** again. The **גמרא** therefore tells us that by applying the same line of reasoning from the **ברייתא** the **הלכה** is clear. If the mouse took the piece from a **קבוע**⁵ we assume that it was **חמץ**, necessitating another **בדיקה**. If however the piece was **פירש**,⁶ then we rule based on the **רוב** – and since the **רוב** is **מצה** there would be no need to do **בדיקה** again.

Now, **תוספות** has a very simple, but strong question on **רש"י**'s explanation. The case of **טשע חנויות** is a case of **כשרות** which is **פסקין לחומרא** and when there is a **ספק מדאורייתא** we **פסקין לחומרא** and when there is a **ספק מדאורייתא** we **פסקין לחומרא**. On the other hand **בדיקת חמץ** is only **מדרבנן**,⁷ and when there is a **ספק מדרבנן**, we **פסקין לקולא**. How then can our **גמרא** decide that in a case of **קבוע** the homeowner would need to do **בדיקה**? It is only a **ספק** that this piece is **חמץ** so we should **פסקין לקולא** and not make him repeat **בדיקה**!?

תוספות therefore continues, according to **רש"י** the homeowner must have not been **מבטל** his **חמץ**⁸ making **בדיקת חמץ** a

⁵ I.e. from the actual pile.

⁶ I.e. a piece that had been separated from the pile.

⁷ According to the **תורה** all one needs to do is be **מבטל** his **חמץ**.

⁸ If someone is not **מבטל** his **חמץ** then he still has **חמץ** in his possession and would therefore be **חייב מדאורייתא** to do **בדיקת חמץ** and get rid of all the **חמץ** he owns.

מדארייתא. With that being said, we can then compare our case to the case of טשע חנויות.

The גמרא in ביאור תוספות has an entirely different ר"י in our גמרא. The ספק here is in a case when the piece has been retrieved from the mouse is it מותר to eat or not. Since the איסור of אכילת חמץ is מדאורייתא our case is a ספק מדאורייתא and we could compare our case to the case of טשע חנויות.

The דוחק that תירוש offers for רש"י is a big דוחק; according to this תירוש the גמרא is teaching us a דין that isn't applicable today, since everyone is מבטל their חמץ?⁹ If the גמרא was truly talking about a case where the homeowner forgets to be מבטל his חמץ it should have explicitly said that?

Furthermore, the רמב"ם¹⁰ writes as follows,

הניח תשעה צבורין ח' של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל ונכנס לבית בדוק צריך לבדוק שכל הקבוע כמחצה על מחצה.

The רמב"ם writes בפירוש that in a case of ספק, in regards to בדיקה, the homeowner would need to repeat חמץ! The רמב"ם gives no hint that he is referring to a case that the homeowner was not מבטל his חמץ. In other words, the רמב"ם holds that even in a case of a ספק דרבנן we לחומרא!? How does the רמב"ם ignore תוספות question that by a ספק דרבנן we always לחומרא?

⁹ דף ו: הבודק צריך שיבטל בפירוש.

¹⁰ ה"ל חמץ ומצה פרק ב הלכה י.

The **אלטער רבי**¹¹ answers this question by explaining the whole idea of **בדיקה**:¹²

בדיקת חמץ is a unique **תקנה** that can't be compared to any other **דרבנן ספק**, in it being entirely based on a **ספק**. The **חכמים** were **מתקן** that if there is a possibility that **חמץ** was brought in to an area it needs to be checked.¹³ The only time the **חכמים** will not make you do **בדיקה** again is when the area is **חזקת בדוק**. However in our case, the mouse was seen bringing possible **חמץ** in to the house, the **חזקה** that the house was **בדוק** has been removed. There is now a **ספק** on this house and the original **תקנה** of **בדיקה חיוב** has returned.

Based on this explanation **רש"י** is now not compelled to learn our **סוגיא** as **תוספות** thought, that the homeowner wasn't **מבטל** his **חמץ**. He can learn the **גמרא** just like the **רמב"ם** does.

There is a major **נפקא מינה** between **תוספות** and **רש"י**. According to **תוספות** once **ביטול חמץ** was performed no **ספק** can force the homeowner to repeat **בדיקת חמץ** on the other hand according to **רש"י** **רמב"ם** he would need to repeat **בדיקת חמץ**.

This can all be applied to our day-to-day life. You already "checked" yourself, and took care of your personal **בדיקה**. Now, you have a small issue, there is that little mouse, which is the **יצר הרע**, getting in your way. You may think that since that piece that

¹¹ אר"ח סי' תל"ט סעיף א.

¹² This explanation is based on the **משנה** and the **רא"ה** however the **רבי** incorporates both of their **ביאורים** in a very clear format. We therefore quote it in his name.

¹³ The reason why **חז"ל** made such a **תקנה** is discussed in the **ראשונים** on the first **פסחים** in **משנה**.

the mouse is bringing is so small, and it seems like nothing, you don't have to do anything about it.

You are wrong. The תורה tells us that even though this ספק is so small, you still must look again. Don't think that since you "checked" yourself last week, you are covered for good. This גמרא teaches us that whenever the יצר הרע tries to sneak in, you must be careful and get rid of him, even if you just cleaned him out, he can always sneak back in.

גדר הפטור בתביעת קרקעות

הת' דוד נטע אינגליס
שיעור ב'

In **מסכת בבא מציעא**¹ the **גמרא** says that when a person claims money from someone else, if he is **מודה במקצת**,² he pays for what he admitted and makes a **שבועה** on the rest, but if he is **כופר בכל**³ he is **פטור** from making a **שבועה**.

The **גמרא** discusses a case which is called **הילך**.⁴ There is a **מחלוקת** regarding what the **דין** is:

רבי חייא says that it's like a normal case of **מודה במקצת**, and since he did not actually pay, he makes a **שבועה** on the part which he denies.

רב ששת says that it's considered **כופר בכל**, because it's as if he paid the part which is readily available, and the rest of the claim is like a new claim in which he is **כופר בכל**. Since we consider it to be **כופר בכל**, and not **מודה במקצת**, he should be **פטור משבועה** unlike a normal case of **מודה במקצת** (by which he's **חייב בשבועה**).

Based on this we have a question on **רב ששת** who holds that if he is **מודה במקצת** and the case is **הילך**, he is **פטור משבועה**. Being that land is always **הילך** - available to pay because it could never be lost or stolen - according to **רב ששת** one will never make a

¹ דף ד ע"א

² admits partially

³ denies the whole thing

⁴ When someone is **מודה במקצת** and therefore **חייב בשבועה**, but the money that is being claimed is right there in his hand and available to pay.

שבועה when he is מודה to a claim on קרקע, because what he is admitting to is הילך (ready to be collected), and he holds that הילך is always פטור. According to this, there seems to be a completely unnecessary גמרא in מסכת שבועות.⁵

The גמרא there discusses the דין of a case of מודה במקצת, and the דין is that he's חייב בשבועה on the part he denies, and clarifies that this is only if this case does not involve קרקע – land. However, if he denies or admits to a case involving land (or a part thereof), he does not swear. For example, if someone demands two pieces of land and he admits to one, even though he is מודה במקצת (because he admits to half) and he would usually swear, in this case, however, he doesn't, because it involves land.

The גמרא there continues to explain how we learn this דין (that any שבועה דאורייתא⁶ only applies when the case involves פסוק⁸) from a פסוק⁷ but not קרקע⁸ from a פסוק.

However, according to רב ששת, why do we need to learn out from a פסוק that he is פטור by קרקע once we already know this because הילך is פטור,⁹ and any situation of admitting by קרקע is like a כופר בכל?

⁵ דף מז

⁶ There are 3 times that one makes a שבועה מדאורייתא (which the תורה says you swear): 1. if he admits to half (מודה במקצת). 2. If he denies that he owes someone money and there is only one עד (if there are two עדים you have to pay the claim, however if there is only one עד he makes a שבועה). 3. A שומר. However, in all these cases, if the claim involves land he doesn't make a שבועה.

⁷ Money or vessels.

⁸ Documents and slaves are also excluded.

⁹ Who says that he's like a כופר בכל and therefore he's פטור.

The **גמרא** answers that we need this **פסוק** for a case when someone digs holes in his friend's field. Being that it isn't **הילך** - it isn't available anymore and it has decreased in value - he would have to make a **שבועה** - because now it's just **מודה במקצת** and not **הילך**. That's where we need the **פסוק** to tell us that he still doesn't make a **שבועה** because it involves **קרקע**.

---- ב ----

What in fact is the **דין** when one digs in his friend's field? Is he always **פטור משבועה**?

The **רמב"ם**¹⁰ says that if one digs a hole in his friend's field he is **חייב** to pay whether he denies digging at all or if **לוי** says "you dug two holes in my field" and **דוד** says "no - I only dug one hole" or if there is only one **עד**. In all of these cases, (being that they are claims connected to land) he will not have to make a **שבועה** **מדאורייתא** [rather a **שבועת היסת מדרבנן**¹¹].

The **ראב"ד** argues with the **רמב"ם** and says that it makes sense to say by land that he only makes a **שבועת היסת מדרבנן**, and not **דאורייתא**, only if he admitted to what he dug and agrees to fill it in (he doesn't make a **שבועה דאורייתא** because the claim involves land). However, if he claims money for his loss, it's like he's claiming actual money and not land, so he should swear **מדאורייתא** and not **מדרבנן**.

¹⁰ הלכות טוען ונטען פרק ה' הלכה ב' ח' א

¹¹ The difference is that by a **שבועה דאורייתא** the person swearing holds a **תורה** but by a **שבועה דרבנן** he doesn't.

The **מגיד משנה** answers for the **רמב"ם** and says that since he can't force him to fill in the holes that he made, he can only demand payment, and it's up to the **מזיק** to pay or fill it, so by every claim he is always **חייב** to pay **קרקע** **דמים** (money as a result of land). Therefore, claiming the money is like claiming land and he should have to make a **שבועה קלה מדרבנן**.

This in fact is the way that the **רמב"ם** learns our **גמרא**, for he asks on the answer of our **גמרא** that he dug pits "**לכאורה**" this is not a **קרקע** **תביעת**!¹² Since he could only demand money - it's like any other money claim? The **רמב"ם** answers that any claim based from land is considered like land!¹³

Therefore, we see from our **גמרא** that even when claiming money he is **פטור משבועה מדאורייתא**, since there is no way for him force him to fill it up, and our **גמרא** still considers it a **תביעת קרקע** - supporting the **רמב"ם**.

The **משנה למלך**¹⁴ explains that there are situations where he could force him to fill up the holes. When the earth is still there, he could force him to fill it. It is only when the earth isn't there that he can't force him to bring new earth to fill in the holes. Another option would be if a condition was made in the beginning to fill in the holes that where dug (and he denies part), then he can be forced to bring new earth to fill in the holes. We could explain that this is what our **גמרא** is talking about, therefore considering it a **תביעת קרקע**, but one could say that if

¹² demand of land

¹³ This however will not include rental or sale demands, which remain in the status of money.

¹⁴ **רמב"ם** on the **פירוש** A.

he would demand money - it would be like any claim and he would have to make a שבועה. This is how the ראב"ד would learn our גמרא to make it fit with his שיטה.

גדר הדין ד"כנגדו ישבע"

הת' יוסף יצחק בארטפילד
והת' בנימין יצחק רזיאל בייער
שיעור ב'

The **גמרא** brings down a discussion on the first **דין** of **חייא**.¹ The discussion starts off with the story of a shepherd. Everyday **שמעון** would come with **עדים**² to give his sheep to **לוי** the shepherd for safe keeping. One day the **עדים** couldn't come, so **שמעון** gave the sheep without **עדים**. At the end of the day **שמעון** came back to **לוי** to get his sheep. When he asked **לוי** for his sheep **לוי** told him that he doesn't know what he is talking about. Some people overheard the discussion and said, "We saw you shechting two of his sheep and eating them".

רבי זירא says that if the **הלכה** is like **רבי חייא**, then **לוי** the shepherd should swear. **אביי** says back, "How can he swear, he's a **גזולן**." **רבי זירא** says back, "I was talking about the **תובע**, **שמעון**. He should swear and take back his sheep."

תוספות finds a problem with this **גמרא**. Why in this case do we say that if the **נתבע**³ can't swear then the **תובע** does? In other cases if the **נתבע** can't swear he pays, for example the case of **ידעין וחמישין לא ידעין**. Someone claims a hundred **זוז**⁴ from his friend. The **נתבע** says, "True I owe fifty, but the other

¹ His **דין** is that if you're **כופר בכל** and **עדים** come and make him a **במקצת** מודה.

² Witnesses.

³ Defendant.

⁴ A type of currency.

fifty I don't know what you're talking about.⁵" Since in that case he can't swear he pays.

תוספות brings down two answers. The first answer is that if you would say "that if you can't swear then you pay" then people would lend 50 dollars to a person who is **חשוד** and claim 100 dollars from them. The **חשוד** will admit to 50 and since he is not allowed to swear he must pay all 100. Eventually he will lose everything he owns. To prevent this we say that "if you can't swear the **טוען** must swear and then take". The 2nd answer is that in the case of **חמשה ידענא וחמשה לא ידענא** he must swear but he says "I don't want to swear because I don't know for sure". So since he doesn't want to swear he must pay. But in our case the **רעיא** wants to swear but since he is **חשוד** we are not letting him swear, so you can't make him pay. Therefore the **טוען** must swear and take.

Although these two answers equally answer the **גמרא**, there's a **הלכה נפקא מינה להלכה** between them.

The **טור**⁶ brings down a case of **ראובן** giving **שמעון** (who he is **חשוד**) a **פקדון** to watch (as a **שומר חנם**) while he goes away. When he comes back he asks **שמעון** for his **פקדון**. **שמעון** claims it got stolen. Generally if a **שומר חנם** claims that it got lost or stolen he must swear that he didn't use it and that it got stolen or lost and then he is **פטור** from pay. But in our case since he is **חשוד** he is not allowed to swear.

⁵ He's not denying it, he's saying that maybe he owes it but he forgot about it.

⁶ חושן משפט הלכות טוען ונטען סי' צב

So if the בעל הבית knows for sure that the שומר חנם used the פקדון then the בעל הבית will swear that the שומר חנם used it. But in our case since the בעל הבית doesn't for sure know that the שומר חנם used it he can't swear. So in such a case where both of them can't swear, the רמב"ם says that the שומר חנם is פטור even without swearing. On the other hand ר' ישעיה says that since the שומר חנם can't get himself free from paying by swearing he must pay.

The ב"ח says that these two opinions are based on the 2 answers of תוספות. Each answer is based on different principles and therefore will reflect differently in the above case. Each opinion accepts a different answer of תוספות and therefore comes out with differing opinions.

The explanation is as follows. In the first answer (that we are not letting him live) - we accept that מדאורייתא the rule is really that since you can't swear - you pay. However the רבנן made an exception that here we don't make you pay unless the טוען swears to support his claim.

The second answer (that in our case he wants to swear but we're not letting him swear so you can't make him pay,) however accepts that really מדאורייתא, the הלכה is that a חשוד should not pay right away but rather the other swears first. In the cases of רבנן made exceptions. ידענא וחמישין לא ידענא

ר' ישעיה⁷ accepts the first answer and therefore holds that we only make the exception of כנגדו יבע⁸ in a case of לא שבקת חיים

⁷ Quoted in the טור

⁸ The claimant swears

but normally we will say “if you can’t swear you pay”. Therefore, in the case of the שומר we don’t make this exception, since he knows he is a חשוד, he shouldn’t be a שומר. He does not have to put himself into that situation. Therefore he must pay.

The רמב"ם⁹ however, accepts the second answer and therefore holds that in general “if you can’t swear the כנגדו ישבע”. We only say this exception that “if he can’t swear, he pays” in a case when he doesn’t want to. By the שומר however, we are not allowing him to swear so we can’t force him to pay unless the טוען swears first. Since the טוען can’t swear either, he is פטור without swearing.

לכאורה we could ask on the בח according to his 2nd answer that שכנגדו ישבע is דאורייתא. How could we say it is a תקנתא (one being a שבועת היסת and the other one being כנגדו ישבע), if according to the 2nd answer that the ב"ח gives כנגדו ישבע is דאורייתא? רש"י explained that a שבועת היסת is a דרבנן, and the כנגדו is a 2nd דרבנן. However, we are now saying, that it is a תקנתא לתקנתא. The answer is that since the שבועה is דרבנן so too the כנגדו is דרבנן. Although the concept of כנגדו ישבע is דאורייתא, that’s when it is “bouncing off” a שבועה דאורייתא. However, when it is “bouncing off” a דרבנן שבועה, its whole strength is based on a דרבנן, and therefore also מדרבנן¹⁰.

The בעל שם טוב says that from everything that one sees and hears he should learn a עבודת ה' in הוראה. So the הוראה that we

⁹ הלכות טוען ונטען פרק ב הלכה ד

¹⁰ There are other opinions that say that both opinions are in fact for the good of the חשוד and מדאורייתא he should just pay.

are taking out from this סוגיא is: according to the 1st answer of תוספות, we say that the other one swears in this case because otherwise you aren't letting him live. This is just for the good of the חשוד. So if the רבנן would make a תקנה and go away from the main rule just for a חשוד, all the more so should we leave our own routines and desires to help out a friend. Through this we will bring משיח and rebuild the בית המקדש speedily on our days.

כל יומא חיותא בסהדי

הת' מנחם מענדל ישראל דארפמאן
שיעור ב'

In ¹¹ **מציעא** **גמרא** brings a case of sheep owners who everyday would give their sheep to a shepherd (**שמעון**) with ¹² **עדים**. One day, they gave their sheep to **שמעון** without **עדים**, and at the end of the day, when they came to collect their sheep **שמעון** told them that they didn't give him any sheep that day. **עדים** then came and testified that they saw **שמעון** slaughter two of the sheep. The **גמרא**'s **פסק** is that **שמעון** is **חייב** to pay the 2 sheep that the **עדים** testified about, as well as make a **שבועה** that he did not receive the rest of the sheep¹³.

לכאורה it needs to be understood why the **גמרא** needs to say that "everyday they gave it to him with **עדים**"- it seems unnecessary. All that has to be said is that it was given without **עדים** and then denied etc. Why it is important to know what was done on days prior?

The **ריטב"א** gives 2 answers for this question: Firstly, the **גמרא** just wants to tell us the full story even though it's not really necessary. The 2nd answer is that the seemingly extra words are actually coming to teach us a **חידוש**¹⁴. Even though one might

¹¹ פרק ראשון דף ה עמוד א

¹² Witnesses. Since they don't trust him, they made a condition that he will return it with **עדים** as well (**תוס'**).

¹³ The **גמרא** concludes, however, that since he is a **חשוד** and therefore not trusted to make a **שבועה**, we make the owners swear that they gave them to him and he has to pay them.

¹⁴ An innovation.

think that since they knew that שמעון is a ¹⁵חשוד, it's their fault for giving the sheep to him, and we should not say that he should have to swear to support his denial. Therefore, the גמרא has to tell us that even though until now they didn't trust him the חידוש is that even here the shepherd has to swear.

The רשב"א answers that the גמרא is teaching us a חידוש that the owners are believed on their claim, even though it involved changing from their regular pattern. Since everyday they gave it to him with עדים and then one day they claim that they broke away from the normal way of doing things (gave without עדים), maybe they should not be believed, therefore the גמרא has to tell us their previous behavior, in order that we should know that they did things differently this time.

The חידוש in this will be understood by introducing a גמרא in ¹⁶מסכת כתובות. The גמרא in כתובות tells a case of a man who dies and his wife claims her כתובה, which is worth 200 זוז, claiming that this was her first marriage. The יתומים, however, claim that this is not so and she only deserves 100 זוז (because it was her second marriage). She then brings עדים to support her claim, but the יתומים prove that there was no קול when she got married. The גמרא rules that being that every time there is a first marriage there is a קול, and here there is none, we assume that it was not her first marriage. Although she has עדים supporting her, we assume that they are פסול עדים because their עדות contradicts the common practice.

¹⁵ Suspicious character.

¹⁶ דף טז ע"ב.

Based on this **גמרא** in **מסכת כתובות** that common practice overrides **עדים**, we should assume that in our case of the **רועה**, although **עדים** testify against the **רועה**, maybe they are mistaken. Being that they are testifying against the common practice to give the sheep with **עדים**, we should assume they are mistaken and it was someone else's sheep, because they aren't testifying that he gave the sheep that day, rather that he slaughtered two of them, and they are making a mistake. The **חידוש** therefore is that we don't say the same as we do in **מסכת כתובות** and we do in fact use the **עדים** as a support to the sheep owners.

The **מהר"י אבוהב**¹⁷ answers that by saying that he gave them to him every day with **עדים** shows that they suspected him, and it comes to teach us that even though everybody suspects him (in general when someone is considered a **חשוד** we don't let him make a **שבועה**), we still make him swear¹⁸.

In summary, we have four answers that explain why "**כל יומא חיותא בסהדי**" is needed:

1. The **גמרא** is just spelling out the story in its entirety.
2. To tell us that even though he knew that **שמעון** was a **חשוד**, we still don't say that it's his fault for giving them to him without **עדים**.
3. To tell us that we don't say like what we say in **מסכת כתובות**.

¹⁷ רבי יצחק אבוהב (ה'קצ"ג-ה'רנ"ג – 1433-1493)

¹⁸ It is only once we have **עדים** that he is a **גזלן** that we don't let him swear.

4. To tell us that even though everyone suspects him, we still make him swear.

The **בעל שם טוב** said that from everything you see or hear you should learn a **הוראה** from it. The **הוראה** that we see from the answer of the **מהר"י אבוהב** is that even though he is a **חשוד** (and therefore suspected), we are still **זכות**¹⁹ **דן לכף זכות** and we let him swear. **בעזרת ה'** we should all implement this **הוראה** in our day-to-day life by being **זכות לכף זכות** to people we meet and this will help bring **משיח** speedily in our days.

---

¹⁹ We give the benefit of the doubt.

גדר הפטור בכלים וקרקעות

הת' לוי יוסף מנחם הררי
שיעור ב

There is a **דין** called **מודה במקצת**. The case of **מודה במקצת** is that **לוי** gave \$100 to **מנחם** to borrow. 2 weeks later, **לוי** asked **מנחם**, “where’s my \$100.” **מנחם** says, “What are you talking about? You only gave \$50.” The **דין** is that we make him pay \$50 and swear on the rest.

In ¹ **מסכת בבא מציעא**, the **גמרא** discusses what the **דין** would be if **מנחם** would say “I only owe \$50 and it’s available for you to take”. Do we still consider it a **מודה במקצת** or say that it is if that claim has been taken care of, and now he is ² **כופר בכל** and **פטור** from swearing?

The **גמרא** lists a few **דינים** from **מסכת שבועות** which describes cases where one is **מודה במקצת** and still **פטור**:

1) If **ראובן** claims ³ **כלים** and **קרקע** from **שמעון** and **שמעון** is only **מודה** about one of them, and he denies the other, he is **פטור** ⁴ **משבועה**.

2) If he’s **מודה במקצת** by ⁵ **קרקע**, he is **פטור משבועה**.

3) However, if he’s **מודה במקצת** by ⁶ **כלים**, he is **חייב בשבועה**.

¹ דף ד ע"ב.

² Denies the whole claim

³ Or **מטלטלין** – movable objects, which are subject to different הלכות than **קרקע** – land.

⁴ Exempt from swearing, i.e. it’s not considered a case of **מודה במקצת**.

⁵ i.e. Denies all **כלים** and some **קרקע**, and admits to some **קרקע**

The reason why the דין is generally פטור is because there is a פטור that קרקע is always פטור.

However, we see from here, that if לוי would have claimed just שמעון כלים (not at all involving קרקעות), the דין would be that חייב בשבועה if he were to be מודה about one of them. Even if they are כלים דומיא דכלים וקרקעות that are in front of us and available to be collected, i.e. a case of הילך. Because if such a case would be פטור, it should then have been used as an example for a case which is פטור, being that it carries within a greater חידוש, that even when קרקע is not involved – you could be פטור?

The גמרא says, that we could say that in fact כלים are פטור if they are הילך, however, the reason that we bring a case of קרקע is to teach us an additional חידוש - the דין of זוקקים (to “necessitate” (or role on) a שבועה on something that originally you would not have sworn about. As we seen in the third דין, that although you generally do not swear on קרקע, since however you are swearing on the כלים, we “necessitate” a שבועה also on the קרקע.

The גמרא then asks, how do you say that this is the חידוש here, we have already seen this דין in גמרא קידושין!?

So we answer that really here in our גמרא, being מסכת שבועות, i.e. dealing with swearing, is the main place of this דין. In קידושין the דין is secondary to the case. In קידושין the דין is secondary to

⁶ Denies all קרקע as well as some כלים, and admits to some כלים. Since that in the כלים itself he is a מודה במקצת – therefore he swears

⁷ Regular כלים, which (as mentioned before) have different הלכות than קרקע.

---

the case. The גמרא there discusses the affect of land on מיטלטלין, and therefore also brings this דין.

So now the גמרא has a question. According to those who hold הילך is פטור, what is the פסוק which tells us that קרקע is פטור teaching us? If הילך is פטור, then obviously קרקע which is always present and therefore הילך, is פטור!

Answers the גמרא that the פסוק is coming to tell us that even in a case were one digs pit, trenches or caves in the property, and therefore not the original land and not הילך - would still be פטור.

קם רבה ושחטיה רבי זירא

הת' יעקב שמואל הלוי סיימאן
שיעור ב'

In ¹ה' מסכת מגילה, רבה says that a person is מחויב to get drunk on פורים until he doesn't know the difference between ארור המן and ברוך מרדכי.

To prove this point the גמרא relates a story with רבה and רבי זירא that were having a סעודת פורים together. They became intoxicated and רבה stood up and שחטיה רבי זירא². The next morning when רבה realized what he had done, he davened to ה' and רבי זירא was brought back to life.

The following year רבה once again invited רבי זירא to celebrate סעודת פורים with him, like the previous year. רבי זירא replied, "miracles don't occur every time".

This story demands clarification. How is it possible that one of the חכמים did something that resulted in the death of another person? That he was שיכור is not an excuse - the הלכה is that a person is always responsible for his actions.

This question becomes even stronger by someone as holy as רבה who said about himself "כגון אנא בינוני", and it is explained in תניא that a בינוני is someone who has never done an עבירה, so how could he have been עובר on the עבירה of שפיכת דמים?

¹ דף ז' ע"ב.

² לשון שחיטה

There are those who explain that רבה did not actually שחט him.

The מהרש"א³ answer this question by saying that the story is not to be taken literally. רבה gave רבי זירא so much wine - which goes down the throat, which is where the שחיטה is performed - that he got deathly ill. The next morning, when רבה realized what he had done, he davened to ה' and ה' healed him.

The יעב"ץ also holds that רבה didn't literally שחט him. Rather, since רבי זירא was getting too happy he was being a פורק עול so רבה got up and pretended to שחט him. However, since it looked like he ממש was about to שחט him, רבי זירא fainted. The next morning, when רבה realized what he had done, he davened to ה' and revived רבי זירא from his faint.

The סופר however, learns it literally. He says that the fact the רי"ף brought this גמרא down להלכה shows we are not afraid that this will happen to anyone else. This happened specifically to רבה because, as we see in רב נחמן בר יצחק, מסכת שבת⁴ says that if someone's מזל is מזל מאדים he will come to spilling blood, and רבה then says that his מזל is מזל מאדים. Therefore, the סופר connects these two גמרא's and says that he killed him כפשוטו.

The רבי says this story has to be taken literally, because this story is used to פסק'ן להלכה. Some פוסקים say that one should get drunk because they got drunk, while others say that one shouldn't get drunk, because רבה killed רבי זירא. Either way

³ בחידושי אגדות.

⁴ דף קנ"ו ע"א.

many פוסקים use this story to פסק'ן whether or not one should get drunk.

If we say that this story is to be taken literally, we come back to our original question - how could רבה do something like שפיכת דמים?

The רבי explains that we are forced to say that this that רבה caused רבי זירא's death was a positive experience and that is why he wanted to repeat it the following year.

The של"ה says that many צדיקים used to drink wine, but it was never for personal pleasure, rather it was לשמה. They would do this because when they would drink a lot they would say secrets of תורה, as he writes "שע"י משתה היין יוצא דברי תורה הנקראת סוד כו'".

We see the same by נדב ואביהו that they wanted to get closer to ה' so they drank wine and entered the קודש הקדשים and died. How could נדב ואביהו - who as רש"י explains were holier than משה and אהרן - do such a low thing - to get drunk and go into the קודש הקדשים?

The אור החיים says that the reason why they did this was that they had such a strong desire to get closer to ה'.

The רבי explains that the reason that they drank wine and entered the קודש הקדשים was because of "נכנס יין יצא סוד כו'". Since ע"פ פנימיות the explanation of "נכנס יין יצא סוד" is that יין is the part of תורה which is connected to סוד - the secrets of the תורה. Getting drunk means absorbing so much אלוקות that his נשמה wants to leave the low and coarse body, so they drank so

much wine בגשמיות in order to bring out the רוחניות'דיקע aspect of "נכנס יין יצא סוד" - the level attainable only by צדיקים.

Based on this we can understand the story of רבי זירא and רבה. They only drank wine to reach the high level of השגת אלוקות. רבי זירא's נשמה experienced such a תענוג אלוקי that his נשמה flew out⁵, similar to the story of נדב ואביהו.

In מסכת חולין⁶, the גמרא explains that the word ושחט can be translated as ומשך - he drew down. When the גמרא says ושחט ליה רבה לרבי זירא, it doesn't mean that they took a knife and sheched him, rather he drew down tremendous קדושה.

With this we can explain what "קם רבה ושחטיה לרבי זירא" means. "קם רבה" - רבה attained this high level; "ושחטיה לרבי זירא" - רבי זירא was unable to contain this high level.

Why did only רבי זירא's נשמה fly out and not רבה's?

The answer lies in their names: רבה means big and רבי זירא means small, therefore his נשמה had כלות הנפש⁷ being that it was smaller and therefore unable to contain itself with all the אלוקות being experienced.

⁵ We find a similar idea with the רבי זירא and אברהם המלאך, once when they were learning קבלה together, the רבי זירא screamed out he needs to eat a bagel with butter. אברהם המלאך was very surprised and asked the רבי זירא, "why?" The רבי זירא explained that his נשמה was getting so carried away with the קבלה that they were learning, his נשמה wanted to part from his body, due to the tremendous G-dly pleasure and he needed the bagel to bring his body back.

⁶ דף ל:

⁷ This is similar to the story of the רבי זירא and אברהם המלאך. At that point, רבי זירא was able to contain that tremendous קדושה, but his תלמיד רבי זירא was not able to and therefore he needed the bagel with butter.

Now it is understood why the whole episode was a positive experience not ח"ו a negative one, and רבה was not ח"ו a murderer.

----- ב -----

Based on this we could explain two additional questions.

Firstly, if רבה was able to perform תחיית המתים, why did he wait until the next day to do it, as soon as he saw what happened he should have asked for רחמים?

Another part of the story that needs to be clarified is that we don't find that רבה regrets what he did and does תשובה. In fact, we see just the opposite, the next year he goes and invites רבי זירא again, knowing full well what happened the year before. In addition, what is even more surprising is רבי זירא's answer, that in essence he would be happy to join רבה for his סעודת פורים. רבי זירא does not seem to be afraid of being killed again, his only concern seems to be whether רבה will be able to carry out the נס of תחיית המתים another time. He is potentially causing רבה to transgress the עבירה of לא תרצח - one must not murder, and we know that the תורה states, "לפני עור לא תתן מכשול".

Based on the above ביאור, we could understand these details as well. רבי זירא was very happy with this tremendous spiritual experience and that is why רבה waited till the next morning to daven to ה' and bring רבי זירא's נשמה back into his body.

The next year, רבה assumed that רבי זירא had grown and would be able to contain that level of קדושה, that is why he invited him and רבי זירא was happy to accept the invitation.

However, **רבי זירא** knew that just as he had grown, so had **רבה**, and they may end up in the same situation as the previous year. Therefore he did not want it, but only because “would **רבה** be able to pull off the same **נס** again?” - The experience itself was a positive one!

The **הלכה** is that a person is **מחויב** to become **שיכור** on **פורים**. This indicates one has the ability to go out of one’s own **כלים** and can rise to unbound levels⁸ of **אהבת ה'** and yet return to controlled and measured **עבודת ה'** in the **גשמיות'דיקע** world.

This sublime experience of **פורים** will impart energy and vitality to one’s **עבודת ה'** for the entire year. With this we will be **זוכה** very soon to the **התגלות** of **משיח צדקינו** and the **אולה שלמה** very soon.

⁸ The **רבי** says, like a story from the Modzicher Rebbe, that he had to have an operation but the doctors did not want to give anesthetic, as they did not feel he was strong enough. So he told the Doctors, “Don’t worry I will sing a **ניגון** and enter a **דביקות** and I won’t feel the operation”.

There is a similar story that the **רבי רש"ב** and the **פריער'דיקער רבי** were together in a hotel in Vienna. The **רבי רש"ב** sat for many hours, with his eyes open but you could see he was not there - in a state of **דביקות**. To the extent that when he came back to himself, he had to ask the **פריער'דיקער רבי**, where he is and what day is it?

Finally, there is a story with the **מושקא חיה רביצן**, the **רביצן** was once stuck in the elevator in her house on President Street, she phoned one of her helpers to come and rescue her. Since he had no key for the house, the **רביצן** told him to take a ladder and climb through the window of the **רבי's** study.

As he gets to the top of the ladder, and opens the window, he nearly falls off. The **רבי** our **נשיא** is sitting at his desk facing the window. The **רבי** is there but not there, he was in a level of **דביקות**. The person climbed over the **רבי's** desk but the **רבי** did not notice him. When he asked the **רביצן** to apologize to the **רבי** on his behalf, the **רביצן** said, “Don’t worry, the **רבי** didn’t notice you. He was in **דביקות**”.

מנה לי בידך

הת' שלמה ישעיהו סלזר
שיעור ב'

There is a **דין** called **מודה במקצת**. The case of **מודה במקצת** is that **לוי** gave \$100 to **מנחם** to borrow. 2 weeks later, **לוי** asked **מנחם**, "where's my \$100." **מנחם** says, "What are you talking about? You only gave \$50." What's the **דין**? You make him pay \$50 and swear about the rest.

רבי חייא's adds an additional case that shares this **דין**. His case is when **לוי** said to **משה** you owe me \$100. **משה** said I don't owe you anything. **עדים** come and say to them **משה** owes him \$50 and we don't know about the rest. What the **דין**? **רבי חייא** in this case says, **משה** pays \$50 and he swears that he doesn't owe him the other \$50, just like he would be admitting. How does **רבי חייא** prove his statement? He says that a person's testimony isn't greater than witness's testimony! This is the case of **רבי חייא**.

The **גמרא** in **ע"א ה דף** brings an arguing opinion from a **רבי אפטוריקי** - **ברייתא** who discusses the same case as **רבי חייא**. The **גמרא** brings him as. How does **רבי אפטוריקי** learn this case? He says instead we make him pay on what the **עדים** to, but he does not swear on the rest. How does he learn this out? He learns it from the **פסוק** which teaches us the **דין** of a **מודה במקצת**: "**על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה**" (on all lost objects HE would say this is it), "he" referring to **משה** and not **עדים**.

The **גמרא** answers **רבי חייא** is a **תנא ופליג**, and he is able to argue with a **תנא**, because he is a **תלמיד** of **רבי יהודה הנשיא** (who

wrote the משנה). He therefore has more strength than other אמוראים.

However, רב אפטוריקי's opinion is based on a פסוק in the תורה. How then can רבי חייא argue with the תורה? The גמרא answers that he has a different way to explain the פסוק. According to him the פסוק comes to teach us the basic case of מודה במקצת.

רב אפטוריקי replies that there is an extra word in the פסוק: the word זה. With the word זה - this, the תורה excludes a certain case that we don't consider מודה במקצת. (זה means that this case is מודה במקצת, not this other one). What case is being excluded? Here we have a מחלוקת between רב אפטוריקי and רבי חייא. According to רב אפטוריקי, זה teaches us that when עדים testify they don't make you מודה במקצת.

רב חייא responds that זה doesn't exclude the case of עדים. מודה במקצת remains a case of עדים. Rather, it excludes a case where the לוח admits to הטענה¹. The case of הטענה is, when לוי goes to שמעון and claims that he owes him 2 cows. רב שמעון says back to him, "NO, I really owe you one sheep. רב אפטוריקי says, " I don't hold like the ones who say in this case you would be פטור. I hold like רב גמליאל who says you would be חייב in this case."

What can we learn out from this סוגיא? The רבי taught in a שיחה that when the יצר הרע demands from a איד that when the איד does an עבירה he belongs to him, the איד says that he'll only

¹ Admits to something different than what is being claimed

give him the part that did the עבירה, which is a case of מודה² במקצת. The תורה says that the איד then has to make a שבועה. חסידות explains that a שבועה gives a person כח. The תורה gives him the כח to get out of the trap that he fell into. We learn from this that even if someone gets into the trap, he must increase in learning תורה and doing מצות and through this we will merit the coming of משיח במהרה בימינו ממש.

---

² This is a case of מודה במקצת because every איד is full of מצות like a pomegranate. When the איד does an עבירה he only does it with part of his נשמה, because the rest of him is filled with מצות.

חידוש דרבי חייא

הת' שאול זלמן פניג'ל
שיעור ב'

The תורה tells us that when someone admits to part of a claim, he is חייב to pay the amount that he is מודה on, and he makes a שבועה on the rest. For example, if ראובן says to שמעון that he owes him \$100 and שמעון responds that he only owes ראובן \$50, the דין is that שמעון is חייב to pay \$50, and make a שבועה on the rest.

The גמרא¹ asks: שמעון should be believed that he only owes what he is מודה on, because if he wanted to lie he could have been כופר בכל, and then he would be פטור משבועה – the fact that he said that he only admits to half shows that he must be telling the truth²!

רבה explains that a person would not have the חוצפה to deny something that the other person did for him, and therefore he won't be able to bring himself to be כופר בכל.

However, the גמרא doesn't agree with that, because if he is still lying about half of the claim, how can we trust him to make a שבועה - he will lie by the שבועה as well!

The גמרא answers that really he is honest and he plans on paying him back, but he doesn't have the money right now, and he is trying to push it off until he is able to get the money to pay

¹ מסכת

² This is called a מגו – lit. since. Since he could have said a better claim, we should believe the claim that he actually says.

him back. Therefore, we make him swear in order that he should pay him back right away. This is the **דין** of **מודה במקצת** that is **שבועה מדאורייתא** **חייב**.

רבי חייא says that one can not only become a **מודה במקצת** when he himself admits to something, but even if he denies it and **עדים** testify about it, he is still considered a **מודה במקצת**. For example, if **ראובן** says to **שמעון** that he owes him \$100, and **שמעון** responds that he doesn't owe **ראובן** anything, and then a set of **עדים** come and say that **שמעון** owes **ראובן** \$50. The **דין** is that **שמעון** must pay **ראובן** \$50 and make a **שבועה** that he doesn't owe **ראובן** the other \$50 like a regular **מודה במקצת**.

רבי חייא's reasoning for this is that if someone admitted that he owes \$50, he is a **מודה במקצת** and he must pay \$50 and make a **שבועה** on the rest. Obviously then, if he denied it and two **עדים** come and say that he owes \$50, he should also be considered a **מודה במקצת**. Since **עדים** are always stronger than **הודאת פיו**³, if by **הודאת פיו** he is **חייב בשבועה**, obviously then, by **עדים** he would be **חייב בשבועה**.

רבי חייא brings a **ראיה** for his **דין** from our **משנה**. The **משנה** speaks about a case where both **ראובן** and **שמעון** are holding onto a garment, and both of them claim that it's theirs. The **דין** in this case is that they each make a **שבועה** that they own at least half of it and they split it.

How is this a **ראיה** for **רבי חייא**? The case of **רבי חייא** is that **ראובן** claims \$100 from **שמעון**, and then **שמעון** denies it, and

³ His own admission.

then a set of עדים come and say that שמעון really owes \$50 to ראובן. This is the same as the case in the משנה: ראובן claims that this garment is his (which is like ראובן (the מלוה⁴) who claims that he is owed money), and שמעון claims that it's his (which is like שמעון (the לוה⁵) who claims that he doesn't owe him money), and the דיינים in בית דין become עדים that he owns half. They become עדים by seeing that they are both holding onto half of the garment. In both cases he must swear on what he doesn't admit to. This shows that these are the same case and therefore רבי חייא can use our משנה as a proof for his דין.

The חידוש of רבי חייא is that you would think that in a case where someone is כופר בכל, and עדים come and say that he owes \$50, he would not be trusted to make a שבועה because he is a liar and has the חוצפה to deny the whole thing. You can't even say that he was trying to push it off, because then he would have been מודה about \$50, but even so רבי חייא says that he is חייב בשבועה on the other \$50.

Even so, how can we allow him to make a שבועה if we know that he is a liar? Because even though he is denying everything, he knows that the עדים will come and make him pay everything, so he is pushing off until he can get the money and then, the עדים will come and make him swear. Therefore, we can still make him swear because he will probably tell the truth for a שבועה and he will pay.

---

⁴ Lender.

⁵ Borrower.

A הוראה that we can learn from this is that sometimes you can be sitting at a פארברענגען and you feel like you want to start doing a new thing to better your life, but then the next day you are too lazy or you don't feel like doing it anymore; you have to force yourself to do it. Therefore, it is necessary to make a החלטה which will be like a שבועה, which even later on if you don't want to do it you will still do it nonetheless.

ההוא רעיא

הת' מאיר צימענד
שיעור ב'

There was a certain shepherd to whom every day a group of people would give their sheep with עדים witnessing the transaction. One day they gave him their sheep without עדים. When they came to collect their sheep later that day the shepherd said to them that they didn't give him the sheep that day. They came to בית דין, and עדים came and testified that they saw that the shepherd ate 2 of the sheep, but they don't know about the rest.

רבי זירא discussed this case and said that this case of the shepherd is the same as a דין that רבי חייא taught: If ראובן comes to שמעון and says: "you owe me \$100", and שמעון says back to ראובן: "I don't owe you anything", and when they go to בית דין, עדים come and say that שמעון certainly owes ראובן \$50, but they don't know about the rest, רבי חייא says that the דין is that שמעון pays ראובן \$50 and swears that he does not owe ראובן the other \$50 - just like a regular case of מודה במקצת¹.

If the הלכה is like רבי חייא, then in this case of the shepherd, the shepherd should pay for the 2 sheep and make a שבועה that he never received the rest [However, according to those that

¹ When someone admits to part of the amount being claimed from him, he pays what he admitted to and swears about the rest. ר' חייא holds the same is when he denied the whole thing and עדים "admitted" to half.

argue with ר' חייא, the shepherd is a כופר בכל² and therefore פטור from a [שבועה דאורייתא].

אבי then asked: how could the shepherd make a שבועה? He's a חשוד³ - עדים said he stole sheep; how can we trust him to make a שבועה?!

רבי חייא answers that he's talking about the people, they should make the שבועה - not the shepherd. (There's a תקנה called כנגדו - if for whatever reason the person who is supposed to swear (to support his claim) cannot swear, the other party has to swear - and they will be believed against him).

The גמרא asks: We said before that only according to רבי חייא the people would swear (since the shepherd cannot), and collect their claim from the shepherd. However, it would seem that even according to those who don't agree with ר' חייא and the shepherd doesn't swear מדאורייתא, he still has to swear מדרבנן. This is like what רב נחמן said that in a case where ראובן says to שמעון that he owes him \$100, and שמעון says back to ראובן that he doesn't owe him anything, he is כופר בכל and therefore פטור משבועה, דאורייתא, however, he is still חייב בשבועה מדרבנן. In our case, since he is חשוד and therefore unable to swear, they will make the שבועה, and he will have to pay.

Being so, why does ר' זירא say that only if the הלכה is like ר' חייא the דין would be so, even if it's not like ר' חייא, the דין will remain the same - the people will swear against the shepherd and he will have to pay?

² Denying the entire claim

³ Suspected man.

The **גמרא** answers that the concept of **כנגדו ישבע** - that the other party swears - is a **תקנה** of the **חכמים** and the **חכמים** only place this **תקנה** on a **שבועה דאורייתא**. However, if someone is only **חייב בשבועה מדרבנן**, we will not apply the other **תקנה** that **כנגדו ישבע**. In the words of the **גמרא**: **לא עבדינן**: **תקנתא לתקנתא לא עבדינן** - we don't apply a **תקנת חכמים** (meaning **כנגדו**) to a **תקנת חכמים** (meaning **שבועה דרבנן**).

Therefore, the **הלכה** in regards to this shepherd according to the other opinions would be that he is **פטור משבועה**.

However, this still requires explanation: Why do we let him off free because he is a **גנב** - **נשכר**⁴ - **לא יהא החוטא נשכר**? We see in a case of someone making a **שבועה דאורייתא** that when no-one is able to make a **שבועה** he has to pay; why don't we say the same here?!

The **ביאור** of this is that there is a fundamental difference between a **שבועה דאורייתא** and a **שבועה דרבנן**. By a **שבועה דאורייתא** you have a **תורה-חיוב** on you - either swear or pay. If you could swear, it will work, but if not, then you have to pay. It is your only way of taking care of your **חיוב**.

However, by a **שבועה דרבנן**, there is no **חיוב** placed upon the person, rather the **חכמים** make him swear as an additional **בירור**. However, if one is unable to do so and a **שבועה** is not possible, nothing happens as a result of that.

⁴ A sinner shouldn't profit (from his sin).

---- ב ----

The **גמרא** asks another question: We know the **דין** of **רבי יהודה** who said that all shepherds are automatically ¹**פסול לעדות**. The reason for this is because they are suspected to let the sheep graze in others fields, thereby stealing. If so, why did we say before that the shepherd can't swear because he was testified against by **עדים** that he stole, even without that **עדות**² he can't swear because of **דין** of **רבי יהודה**?!?

The **גמרא** answers: This **דין** that **רבי יהודה** said that a shepherd is always **חשוד** is only referring to a case dealing with a shepherd watching his own sheep. However, in a case where he was watching other peoples' sheep, he is not automatically **חשוד**. The proof for this is, because if you did not say this, how can a person ever give his sheep to a shepherd; it says in a **פסוק**: "**לפני עור לא**" ³**"תתן מכשול"** and by giving your sheep to the shepherd you are causing him to steal.

But why in fact is he **חשוד** only by his own sheep and not by others sheep?

We have a **כלל**: ⁴**לא לא** **אין אדם חוטא ולא לא**, and therefore, he will allow his sheep to graze in other peoples' fields, however, by other peoples' sheep that he is getting paid for, he will keep them muzzled until he reaches public grounds. This is why the shepherd is not considered **חשוד** with another person's sheep.

---

¹ Not trusted to testify.

² Testimony.

³ Before blind people don't place a stumbling block i.e. you are not allowed to cause someone to do an **עבירה** because of it.

⁴ A person does not sin if he does not gain.

A **הוראה** that we can learn from this **דין** of **לא לו** **אין אדם חוטא ולא לו** is:

The **רבי** writes in **היום יום**:

The **רבי** **מיטעלער** once said: "when two people discuss a subject in **עבודה** and they study together, there are two **נפשי אלוקיים** against one **נפש הבהמית**.

The obvious question is, just like there are two **נפש האלוקית** – so too there are two **נפש הבהמית**? Why should we differentiate?

We could answer that **אין אדם חוטא ולא לו**, in regards to his **נפש הבהמית** there is no concern for the other. Only by the **נפש** **אלוקית** and **תורה ומצוות** is there concern.

We should join together in strengthening each other and improving our **עבודת ה'** in a way of **יעזרו ולאחיו** **איש את רעהו יעזרו ולאחיו** **משיח** NOW! **יאמר חזק**

בענין לפני עור לא תתן מכשול

הת' יוסף יצחק ראטענשטרייך
שיעור ב'

The תורה says: לפני עור לא תתן מכשול - one shall not place a stumbling block before a blind person. רש"י explains that this means that one shouldn't cause another איד to do a עבירה.

It says in מציעא בבא מציעא¹ that it is מותר to give over one's sheep to a shepherd even though he is חשוד² to let the sheep graze from other people's fields. The גמרא asks: this is לכאורה problematic because he is being עובר the עבירה of לפני עור לא תתן מכשול, because by giving him the sheep, he is causing him to do an עבירה with the sheep. Why then is this מותר? Because we don't suspect the shepherd to let the sheep graze from others peoples' fields, because a person would only do an עבירה if he is benefitting from it, but not if it's for someone else's benefit.

The ריטב"א³ asks on the גמרא's thought that there's a problem of לפני עור: Most shepherds have their own sheep, therefore, even if he would actually have the sheep graze in other peoples' fields there would be no איסור of לפני עור since he's anyway doing it for his own sheep? In other words, he isn't causing the shepherd to do the עבירה of גזילה; the shepherd is doing it anyways?

¹ דף ה.

² Suspected.

³ ר' טוב בן אברהם אשכנזי (1250) was born circa 'ה' 1250 in Saragossa, Spain. He learned in Barcelona under the רשב"א and ר"א, the greatest תלמידים of the רמב"ן. The ריטב"א was רב of Saragossa and Seville, and many שאלות came to his בי"ד. He wrote a פירוש on the ש"ס, He also wrote ספר הזיכרון, a defense of the מורה הנבוכים, against the criticisms of the רמב"ן in his התורה. He was נפטר in 'ה' פ' 1320.

The **ריטב"א** explains: in truth, if the shepherd would have his own sheep, there would be no **עבירה** of **לפני עור**. However, it would still be **אסור** to hand over sheep to the shepherd since he is being **מסייע**⁴ the shepherd. The **גמרא** is therefore asking, by handing over sheep to a shepherd who is **חשוד** he is definitely doing something **אסור**, either being **מסייע** or, if the shepherd has no sheep, the far worse problem of **לפני עור**.

Based on the **ריטב"א**'s **ביאור** the **איסור** of **לפני עור** is only applicable if the shepherd would not be doing the **עבירה** otherwise.

However, how can the **ריטב"א** say that he's not causing the shepherd to do the **עבירה** of **גזילה** - isn't he doing the **עבירה** with every sheep separately, and when he hands over his sheep to the shepherd, he is causing the shepherd to do another **עבירה** with each one?

We see a similar opinion from the **מאירי**⁵, who says that if something is **אסור** for us to do because of the **עבירה** of **לפני עור** **לא תתן מכשול**, but he's able to get it by himself, by doing it you are not **עובר** the **עבירה** of **לפני עור**. For example: if someone is selling **טריפה** meat, and the person buying it can get it anyway from a different place, he isn't being **עובר** the **עבירה** of **לפני עור**.

⁴ Helping. The problem of being **מסייע** stems from זה לזה **כל ישראל ערבים**.

⁵ **מאירי** was born in ט' ה' (1249), and was one the leading **רבנים** in southern France. He was **מחבר** many **ספרים**, the most well-known being the **בית הבחירה**, on the **משנה** and the **גמרא**. The early **אחרונים** did not have a copy of the **בית הבחירה** since it was only found later, and many times the **מאירי** takes a unique approach to the **גמרא** which would possibly change the **הלכה** of the earlier **אחרונים**. He was **נפטר** in ה' ע"ה (1315).

Based on this, one would be allowed to sell someone an **אסור** item, because he can also get it from somewhere else.

However, he would not be allowed to give it to him for free, unless he is able to get it elsewhere for free. Even though he would be helping him do the **עבירה**, he isn't actually doing the **עבירה** of **לפני עור**. However, if he can't get it without working for it, he may not make it easier for him and just give it to him.

The **גמרא** in **זרה**⁶ asks a **קשיא**: why aren't you allowed to sell something to a **גוי** before his **יום איד**⁷; is it because you are giving a **גוי** profit for his **יום איד**, which is an **עבירה**, or is it because you are doing the **עבירה** of **מכשול לא תתן מכשול**?

The **גמרא** answers that you will only be doing **עבירה** of **לפני עור** if he's unable to get it without you, but if he's able to get it without you, you won't be doing an **עבירה**. So the **גמרא** asks: we see in a **ברייתא** otherwise, in the **ברייתא** it says: that you are not allowed to give wine to a **נזיר**, because of the **עבירה** of **לפני עור**, and we see here that even though the **נזיר** can get it by himself you're not allowed to give it to him. So the **גמרא** answers that in the **ברייתא** it's talking about that the wine was across a river, and the **נזיר** can't get it if you don't give it to him.

And the **ריטב"א** sets down the guidelines for us: 1) you would only be **עובר** the **עבירה** of **לפני עור** if you sell someone a **אסור** item, and without you he wouldn't be able to get it. 2) if you sell someone a **אסור** item, but he was able to get it without you, then you aren't being **עובר** the **עבירה** of **מכשול לא תתן מכשול**, but it's

⁶ דף ו

⁷ The term that **חז"ל** uses referring to a **גוי'שע** holiday.

still a problem because you are helping another **איד** do an **עבירה**, which is a separate issue (because of **כל ישראל ערבים זה לזה**, every **איד** is a guarantor for the other, and you are not allowed to help your fellow **איד** go against the **תורה**. And we see that when another **איד** does a **עבירה**, you aren't even allowed to tell him "good job", because you are considered to be helping him do an **עבירה**, and on the contrary, you have a **חיוב** to rebuke him⁸). 3) You will not be **עובר** any **עבירה** if someone demands you to give him a **אסור** item without letting you know that he's going to do a **עבירה** with it.

And we see **תוספות** has an opposing opinion, and he holds that even if he has his own animals, and even if he's doing the **עבירה** anyway, you still are not allowed to give him more, because of the **עבירה** of **לא תתן מכשול**.

This **גמרא** itself is a **הוראה** as we see clearly how every **איד** is connected and how we all affect each other. This idea reminds us of the importance of **אהבת ישראל** and how careful we must be in treating each other appropriately.

⁸ Look in **הערות והענות עם ציונים** in the **סיפור רבינו הזקן** pg. **מילואים סימן יח** for a detailed discussion when one is supposed to rebuke someone from doing an **עבירה** and when he shouldn't.

שנים אוחזין בטלית

הת' אברהם הלוי רוזנפלד
שיעור ב'

The first **משנה** in **בבא מציעא** brings a case of two people holding on to a **טלית** each claiming that the entire **טלית** is his. The **דין** is they each swear that at least half of it is his and they split it.

רש"י explains that this **משנה** is talking about a case where they are both holding it and one of them does not have a stronger **חזקה** on the **טלית** than the other one. Therefore the **דין** is that it is split with a **שבועה**. However, if one of them has it in his hands, the other one has to bring a **ראיה** with **עדים**, because swearing wouldn't be enough for him to take it.

We see three cases throughout **ש"ס** where two people are arguing about an object and the **דין** is different in all three cases.

The first case is our **משנה** where two people are holding a **טלית** and they both claim it is theirs, and the **דין** is **יחלקו בשבועה**.

The second case is **ההוא ארבא** - where two people claim that they got a boat as a **ירושה**, and the **דין** is **כל דאלימ גבר¹**.

The third case is **מנה שלישי** - where two people give money to **ראובן** to hold for them. The first one gave 100 and the other one gave 200. When they came back to get to their money they both

¹ Fight it out and the stronger one gets it.

claimed that they gave 200 and ראובן doesn't remember who gave what amount, and the דין is **יהא מונח עד שיבא אליהו**².

These three cases seem to be exactly the same, why is there a different דין in each one?

תוספות answers that there are 2 deciding factors that have to happen to decide the דין: 1. They both have to have a חזקה on it. 2. The dividing has to make sense. Therefore if they both have a חזקה on it but the dividing won't make sense the דין is **יהא מונח**. If they both have a חזקה on it and the dividing would make sense the דין is **יחלוקו בשבועה**. If the dividing does make sense but they don't both have a חזקה on it then the דין is **כל דאלים גבר**.

תוספות asks why can't we say **יחלוקו** in the case of **מנה שלישי** because it is possible that the division can also be true. For example maybe the person who gave 200 owed the other person 50 and he said "when we get our money back I will pay you back your 50 dollars". Based on such a scenario the division of 150 each does make sense? תוספות answers this isn't the common way to pay someone back we therefore would not assume that something like this would happen.

תוספות continues, what's the difference between our case and **ההוא ארבא**? The explanation is as follows, the דין בית decided that anything you are holding is assumed to be yours so in our case both people are holding it so both of them "own" it but in that case none of them have it.

---

² Give each one 100 and hold the last 100 until משיח comes.

There seems to be a problem, why then does the גמרא³ think that מנה שלישי is similar to our case in our משנה? So תוספות answers in one way they are different because they both have a חזקה on it in both cases but they are different because in our case the division can be true but in the case of מנה שלישי the division can't be true so the דין will be different in both cases.

הוראה: just like תוספות tries to say יחלוקו in the case of מנה שלישי because technically the division can be true if he owed him the money but in the end we don't make it that דין because it is not the common way to pay someone back so too in our עבודת ה' we should not do everything in an uncommon way rather we should serve ה' in the proper way.

³ דף ג.

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

נדפס ע"י ולזכות

מתיבתא דקורעל ספרינגס

נדפס לזכות הילד

חיל בצבאות ה'

מנחם מענדל שי' יאנאווסקי

שיגדל להיות חי"ל - חסיד ירא שמים ולמדן

ויגרום נחת רוח רב!